

Durf een speelse kerk te zijn

LEREN VAN CORONA

'We hebben elkaar
meer nodig dan we
hadden gedacht'

Klaas Quist

Organiseer als kerk
lichte bijeenkomsten

Tim Vreugdenhil

Jezus inspireert ook
als het gaat om
aanraking

Maurits Oldenhuis

Ontzaglijk lekker

Het is een refrein in Spreuken: ontzag voor God is het begin van wijsheid. Een uitgesproken vorm van geloofsopvoeding. Maar als die slecht wordt gebracht, komt ze zomaar zuur over. Mijn oog viel recent op een ander vers uit Spreuken (24:13-14):

'Mijn zoon, eet honing, dat is goed voor je, zoete honing streelt de tong. Zie wijsheid als de honing voor je leven. Als je wijsheid vindt, heb je toekomst, je hoop gaat niet verloren.'

Wijsheid is honing voor je leven. Niet als vroom sausje, maar als smaakmaker. Hoe kom je eraan? Wijsheid bouw je meestal op door het verleden: terugkijken naar wat zoet was. Leren van fouten is ervaringswijsheid. Spannend als je jong bent en minder hebt om op terug te kijken. Maar honing is, net als wijsheid, een groepsproces. Bezige bijen slaan honing op in de raat. Wijsheid begint bij ontzag voor God. Maar als wijsheid honing voor je leven is, ervaar dan hoe zoet en wijs het is om te putten uit de raat van anderen. Zoek het zoet, ervaar de helende werking.

Angst voor de toekomst is een zuurpruim, maar honing is ontzaglijk lekker.

JAAP CRAMER IS PREDIKANT VAN DE VERBINDINGSKERK IN HEERDE EN REDACTEUR VAN ONDERWEG

Een nieuwe start

Met de oortjes in en de hond aan de lijn in het bos. Met de kinderen die een eigen dienst op een andere tablet volgen aan je voeten. In pyjama met het ontbijt op schoot voor de televisie. Een dominee die doopt met een waterpistool om zo afstand te houden. Een onkerkelijke buurman die digitaal wel een keertje met je 'naar de kerk' wil. Een tienerzoon die zondagmorgen vroeg op pad gaat om met een bejaarde zuster naar de stream te kijken, want haar was het niet gelukt. Een dominee die in een nieuwe gemeente begint en het hele eerste jaar geen enkele keer de kerkenraad live ontmoet.

» Aan sommige dingen zijn we zelfs gaan wennen <

We hebben door de bank genomen met veel creativiteit en improvisatie gereageerd op de uitdagingen die corona bracht. Aan sommige dingen zijn we zelfs gaan wennen. Nu begint een nieuw seizoen in de kerk, juist op een moment dat de overheid veel maatregelen loslaat. Het geeft meer dan anders het gevoel van een nieuwe start. Voor ons reden om in deze editie van *OnderWeg* de balans van corona op te maken.

Wat hebben we over de kerk geleerd en wat over onszelf? Tim Vreugdenhil roept in zijn bijdrage de kerk op om als een 'geestelijke voedselbank' de hongerige en lege samenleving te voeden. Honger en leegte treft hij trouwens net zo goed in de kerk aan. Klaas Quist vraagt om niet te veel en te lang naar de kerk en onszelf te kijken, maar naar wat God nu doet op de plekken waar wij wonen en leven. Het mooie is dat je dan ook anders naar de crisis gaat kijken. Niet naar de dreiging ervan, hoe reëel die ook is, maar naar wat duidelijker zichtbaar werd: we hoeven geen anderhalve meter afstand meer te houden, maar van binnen zijn mensen soms ver van elkaar verwijderd geraakt.

Laat de Geest die in het verdeelde Jeruzalem in alle talen te verstaan was, ons weer bij elkaar brengen. Op zondagmorgen, maar meer nog in de wijk, in politiek Den Haag en wereldwijd.

KAREL SMOUTER IS GEESTELIJK VERZORGER
BIJ DE LUCHTMACHT IN GILZE-RIJEN EN
REDACTEUR VAN *ONDERWEG*

>> COLOFON

OnderWeg is een inspirerend magazine voor christenen die God en de kerk liefhebben en midden in het leven staan. *OnderWeg* schrijft over relevante en actuele thema's voor christenen en bevat rubrieken over jeugdwerk, missionaire kerk-zijn en Bijbelstudie. *OnderWeg* ontstond in 2015 uit een samenvoeging van *Opbouw* en *De Reformatie*.

Redactie

Bram Beute, Jaap Cramer, Peter Hommes, Jannet de Jong, Leendert de Jong (hoofdredacteur), Pieter Kleingeld, Jordi Kooiman (webredacteur), Jacomine Oosterhoff (eindredacteur), Annelies Smouter (eindredacteur), Karel Smouter, Geranne Tamminga, Tineke Verhoeff (beeldredacteur thema), Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp, Els Veurink (hoofdredacteur).

Redactieadres

Nocturnestraat 12, 7323 LC Apeldoorn, redactie@onderwegonline.nl

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: SPAbonneeservice, A. van Leeuwenhoekweg 34, 2408 AN Alphen aan den Rijn, 088-1102060, administratie@onderwegonline.nl.

Abonnementen

Jaarabonnement Papier Plus: € 61,50 (studenten € 30,75/Europa € 102,00/buiten Europa € 135,00).
Halfjaarabonnement Papier Plus: € 33,00.
Digitaal abonnement via een app: € 39,50 (studenten € 19,75).
(Digitaal) Proefabonnement: drie maanden gratis.
Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag in op www.onderwegonline.nl/abonneren.
IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Bestuur Persvereniging *OnderWeg*

Ellie Huisman, Arie Liebeek, Aad Lootens,
Anko Oussoren, Henk Ruiter en Hillie van de Streek.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05,
adverteren@onderwegonline.nl,
www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold Communicatievormgevers.
Rondweg 76, 8091 XK Wezep, 038-376 33 90,
onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle,
Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

📘 www.facebook.com/onderwegonline
🐦 www.twitter.com/onderwegonline
📷 www.instagram.com/magazine_onderweg

6 TWEE KERKEN OVER CORONA

ARIE KOK GING OP BEZOEK IN KERKEN IN HEERDE EN AMERSFOORT OM TE LUISTEREN NAAR HUN VERHALEN OVER CORONA. OVER DE SCHADE DIE HET VIRUS HEEFT AANGERICHT IN DE KERK, OVER HUN ZORGEN VOOR DE TOEKOMST, MAAR OOK OVER NIEUWE ENERGIE EN KANSSEN. 'ONLINE HEEFT ZEKER VOORDELEN, MAAR VOOR ECHTE VERBINDING MOET JE WAT HARDER JE BEST DOEN.'

20 EYEOPENER LAAT JE AANRAKEN DOOR JEZUS

We hebben genoeg meegemaakt als het gaat om social distancing en quarantaine. We weten allemaal wat huidhonger is. Hoe ging Jezus om met mensen die in gedwongen isolatie zaten? Maurits Oldenhuis over de kracht van Jezus' aanraking.

24 OPINIE EEN BOOM VOOR DE VOGELS

De opwarming van de aarde is niet te stoppen, maakt het laatste klimaatrapport duidelijk. Hoogleraar Jaap Dekker is niet optimistisch, maar wel hoopvol. Want, zegt hij, na de boom waar Nebukadnessar over droomde, leert Jezus ons over een boom die groeit uit mosterdzaad waarin de vogels nestelen.

^
10 LEREN VAN DE CORONACRISIS

“MIJN OGEN ZIJN MEER OPEN GEGAAN VOOR HET WERK VAN DE GEEST. IK HEB GEZIEN DAT DIE OP ALLERLEI MANIEREN, ZICHTBAAR EN VERBORGEN, AAN HET WERK IS.’ KLAAS QUIST IS KERKCOACH. KAREL SMOUTER BEVRAAGT HEM OP DE LESSEN DIE WE KUNNEN TREKKEN UIT DE CORONACRISIS.

Durf een speelse kerk te zijn

Stockbeelden: AsiaVision/cover; Shaiith/Shutterstock (pagina 2); Brown Bag Photography/Lightstock (pagina 6); koldunova/iStock (pagina 14); Aaron Burden/Unsplash, Ana Municio/Unsplash (pagina 18); Pearl/Lightstock (pagina 20); 4421010037/iStock (pagina 35).

^
**28 ONTMOETING
'VAN MIJN VADER LEERDE IK DAT
LIEFDE EEN OPDRACHT IS'**

Thea Westerbeek, hoofdredacteur van het jubilerende magazine Elisabeth, is een bescheiden mens. Te bescheiden, zegt ze zelf. Want 'de keerzijde daarvan is dat je je eigen talenten begraaft.' Wilfred Hermans vraagt naar haar leven, haar geloof en haar liefde.

14 OPENER DAN OOI

DE CORONACRISIS BRACHT VEEL ZIELSARMOEDE AAN HET LICHT. KERKEN Zouden een 'VOEDSELBANK VOOR DE ZIEL' MOETEN ZIJN, BETOOGT TIM VREUGDENHIL IN ZIJN BESCHOUWING. KUNNEN KERKEN DIE ROL VERVULLEN EN WAT IS DAARVOOR NODIG?

OP BEZOEK IN HEERDE EN AMERSFOORT

‘Het kerkgevoel kun je thuis niet nabootsen’

Een inkijkje in het gemeentelven van de samenwerkingsgemeente Kruispunt in Amersfoort en de Verbindingskerk in Heerde. Welke impact heeft corona op hun gemeentelven gehad en hoe pakken zij de draad ‘post-corona’ weer op? Dorine: ‘Ergens zijn, erin zijn met al je zintuigen, dat is een gevoel dat je in de huiskamer niet kunt nabootsen.’

De stoelen staan ruim opgesteld, de versleten geel-zwarte pijlen op de betonnen vloer geven de looprichtingen aan. Op een statafel bij de ingang staat een flesje ontsmettingsmiddel. In het kerkgebouw van de samenwerkingsgemeente Kruispunt in de Amersfoortse Vinexwijk Vathorst (PKN, NGK en CGK) is de coronacrisis zichtbaar aanwezig. Wanneer kan het aantal bezoekers van 120 weer naar de 550 per dienst? Zullen alle stoelen weer bezet worden? Dorine van 't Veld weet het niet. Ze is scriba en lid van het coronateam. ‘We zijn nu vooral met opbouwwerkzaamheden bezig. We moeten ons gevoel voor kerk-zijn weer uit de kast gaan halen:

oh ja, het is zondag, er is kerk vandaag. Onze 1700 leden zijn er op papier allemaal nog en tijdens de crisis is er zelfs enige groei geweest. Het zou helpen als we weer twee volle diensten kunnen houden, dat heeft een aanzuigende werking. We hebben veel jonge gezinnen en zetten extra in op jeugdwerk. Toen we de kinderen en jongeren direct gingen aanspreken, liepen onze diensten ook weer vol. De startweek wordt een belangrijk signaal dat we er weer zijn.’

Spanning

Ook de leden van de werkgroep ‘Kerk in coronatijd’ van de Verbindingskerk (NGK en GKv)

in het Veluwe Heerde wachten in spanning op wat er gaat gebeuren. Tijdens de startweek zal er meer duidelijk worden: wie gaan we zien? Al meer dan twee maanden krijgt iedereen een uitnodiging voor de dienst, maar nog niet alle beschikbare stoelen zijn bezet.

We ontmoeten elkaar in het kerkgebouw Eben-Haëzer dat alleen nog gebruikt wordt voor vergaderingen. We zitten op veilige afstand van elkaar. Erik Stolper heeft cake gebakken, de vaas verse bloemen op tafel is van Renée Bos. 'We zijn als kerken nog maar een paar jaar geleden samengegaan,' zegt Friedeke Vervoorn. 'We kenden elkaar dus nog niet zo lang toen het virus zich aandeed.'

In Heerde sloeg het virus in maart 2020 hard toe. Op biddag zaten de kerken nog bomvol, een paar dagen later was er een uitbraak in het plaatselijke verzorgingscentrum. Van het interkerkelijk mannenkoor *De Lofzang* stierven in korte tijd negen leden aan de gevolgen van COVID-19. De Verbindingskerk is direct online gegaan, inclusief catechisatie.

Erik: 'Het beste is boven gekomen van wat we in dat opzicht hadden.'

Renée: 'Vanuit de wijkteams zijn we eenzame ouderen gaan bezoeken, we hebben heel wat gesprekken gevoerd voor deuren, ramen en in tuinen. Het was ook een prachtig voorjaar, de natuur brulde het leven uit en tegelijk waarde er iets rond wat de dood met zich meebracht.'

Erik: 'Het had ook voordelen, we hoefden bijvoorbeeld minder hard te werken voor de kerk. Ondertussen zijn de verbindingen onderling wel verzwakt, waarmee de kerk in het hart geraakt is.'

Schade

'De coronacrisis heeft veel schade aangericht in Kruispunt,' concludeert Dorine van 't Veld. 'Allereerst bij de mensen zelf, met besmettingen, sterfgevallen in families, geen afscheid kunnen nemen van geliefden. Dat heeft mensen veel gedaan. Dan kun je het niet echt delen in de gemeente. Normaal houden we een vrijplaats waarin lief en leed gedeeld kan worden. Nu moest dat met een mailtje. Het meeleven bleef daardoor op afstand. Het voelde machteloos, omdat je zo graag meer wilde doen. Daarnaast stond ook bij ons de onderlinge verbondenheid onder druk. Veel @home-groepen (online huiskringen) draaiden niet meer. We zijn benieuwd wat daarvan nog over is. De jeugdkringen hebben elkaar ook anderhalf jaar niet gezien. Vinden ze elkaar nog leuk? Het is afwachten.'

Verlangen

Erik Stolper maakte zich zorgen over de toekomst van de Verbindingskerk. 'Ik wilde niet dat we overvallen zouden worden door een nieuwe situatie waarmee we niet goed

raad zouden weten, dat we ons door corona onder druk zouden laten zetten. Toen heb ik Renée benaderd en later zijn Friedeke en een van onze predikanten erbij gekomen.' Renée vult aan: 'We verlangden al naar vernieuwing. We vroegen ons af: hoe kan ons verlangen aansluiten bij het verlangen van God voor onze gemeente? Dan is gebed en contact met elkaar nodig. Dat kon juist niet gezamenlijk.' Samen vormden ze de werkgroep 'Kerk in coronatijd', in april presenteerden ze een nota aan de kerkenraad. 'Hoe ziet ons nieuwe normaal er straks uit? Online kerkdiensten van de eigen gemeente of van elders volgen, gaat vrijwel zeker bij dat nieuwe normaal horen, met ontegenzeggelijk effect op onderlinge verbindingen in onze gemeente,' schrijven ze. En: 'Waar zien we kansen, waar liggen bedreigingen, wat zouden we kunnen verbeteren?'

>> 'De startweek is een belangrijk signaal dat we er weer zijn' <<

Erik: 'Ik zie een soort digitaal kerkplein voor me waarop je voor de dienst al kunt aanhaken, naar interviews kunt kijken en nieuws lezen. Tijdens de dienst kun je je ook online met elkaar verbonden voelen. Je hebt een goede redactie en apparatuur nodig. We blijven in ieder geval online diensten aanbieden. Online heeft zeker voordelen, maar voor echte verbinding moet je wat harder je best doen.'

Menukaart

Renée: 'Voor corona hadden we ook al een groep mensen, dertigers en veertigers, die je minder zag. Het sprak hen niet aan hoe we diensten invulden. Online kun je ook gemakkelijk ergens anders aanhaken.'

Friedeke: 'Ik volgde op een gegeven moment eerst de eigen dienst, daarna de katholieke en ik sloot af met Beam op tv. Had ik toch een mooie zondag.'

Erik: 'Er ontstaat online een soort menukaart, je kunt je eigen kerkgang samenstellen.'

Friedeke: 'Het woord menukaart staat gevoelsmatig ver van me af.'

Erik: 'Ik bedoel dat mensen de mogelijkheid hebben om de dienst uit te zoeken die bij je past. Met het gevaar dat je je eigen gemeenschap links laat liggen als dat je beter uitkomt. Dat kun je jammer vinden, maar het is de praktijk waarmee je te dealen hebt. Daarvoor zullen we vormen

moeten vinden, want geloven in je eentje, dat gaat niet. Mensen hebben niet alle perioden van hun leven in de gaten dat ze de gemeenschap nodig hebben.’
Friedeke: ‘Maar denk je niet: God wil graag dat je naar de kerk gaat? Hij ontmoet mij graag in zijn huis.’

>> ‘De natuur brulde leven uit, tegelijkertijd waarde de dood rond’ <<

Renée: ‘Het gaat niet om de vernieuwing zelf. Ik had steeds het woord ‘verootmoedigen’ in gedachten en vroeg mij af: Heer, wat wilt U hiermee? Wat wilt U ons zeggen?’ Ze wijst naar de vaas met bloemen. ‘Het gipskruid staat voor verootmoediging. We zoeken elkaar op om zijn stem te horen, te verstaan.’

Amersfoort en Heerde ná 25 september

Met ingang van 25 september jongstleden zijn er ook voor kerken in Nederland meer mogelijkheden voor wat betreft de regelgeving rond corona. De verplichte anderhalve meter afstand is vervallen; het werken met een coronatoegangsbewijs dat elders geldt, is niet op kerkdiensten van toepassing.

De beide gemeenten die in de reportage aan het woord komen, volgen de richtlijnen die het CIO, het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, en het SKW, het Steunpunt KerkenWerk, hebben doen uitgaan. *Kruispunt* maakt gebruik van 75% van de capaciteit van de kerkzaal; de 375 kerkgangers moeten zich vooraf aanmelden. De oproep om gepaste afstand te houden bleef intact. Er is ruimte gemaakt voor (kwetsbare) mensen die de anderhalve meter afstand in acht willen nemen. De afspraken in de *Verbindingskerk* in Heerde (NGK en GKv) zijn nagenoeg identiek aan die in Amersfoort. Wel vraagt Heerde gemeentelieden uit een gezin om bij elkaar te gaan zitten; naast hen is steeds een stoel vrij. Aanmelden vooraf is niet nodig. Beide kerken hebben in hun berichtgeving onderstreept dat het belangrijk is om basisregels, zoals het thuisblijven bij klachten, te blijven hanteren.

Ga laten

Friedeke: ‘Uit de enquête die we gehouden hebben, bleek er heel veel mogelijk: gebedskringen, Lectio Divina, Taizé-diensten. Er zijn nu alleen mensen nodig die er gewoon mee beginnen.’

Renée: ‘Het kan het beste van onderaf georganiseerd worden en we vragen ons af hoe dat zal gaan.’

Erik: ‘En, hoe betrekken we de jeugd er goed bij?’

Afgelopen jaar was voor velen een verloren jaar, ze vinden vaak op veertien- of vijftienjarige leeftijd het leven al niet leuk meer.’

Friedeke: ‘Misschien moeten we met onze groep nog even doorgaan. Ik ben tijdens de crisis wel meer tot nadenken gezet. Ik heb de afgelopen tijd meer rust gekregen.’

Erik: ‘We stonden altijd in de actiestand. Op de podcast *Eerst dit* hoorde ik hoe je het woord ‘Galaten’ ook kunt lezen: ga laten. Een beetje lui zijn is fijn, maar de kerk is ook een opdracht. Als kleine groepen online bij elkaar komen, kunnen sommige mensen misschien gemakkelijker aanhaken, omdat je dan niet weer naar de kerk hoeft te fietsen.’

Friedeke: ‘Er zijn ook mensen in de gemeente die digitaal vreselijk vinden, die gaan dat echt niet doen.’

Erik: ‘Het kan ook allebei, naast elkaar.’

>> ‘Vinden de tieners elkaar nog wel leuk? Het is afwachten’ <<

Hybride

Ook in Kruispunt Vathorst gaan ze ervan uit dat de hybride vorm, online en offline tegelijk, zal blijven. Na de eerste provisorische diensten in een huiskamersetting, is er flink geïnvesteerd in goede microfoons en camera's. Dorine: ‘Naarmate de crisis langer duurt, ga je steeds een stap verder. Als er iets plat ligt of niet doorgaat, staan er altijd wel mensen op die bedenken hoe het wel kan. De @home-groepen vonden nieuwe vormen. Ze gingen naar buiten, er verschenen foto's in de app van bijeenkomsten in de Soesterduinen en op andere plekken. Het zoomen kreeg ook steeds meer vorm, maar begin dit jaar begonnen de eerste scheuren en barsten te komen. Mensen gingen de kerk erg missen. Ouders kregen hun kinderen op vrijdagavond niet meer zover om achter het scherm te gaan zitten voor een jeugdbijeenkomst. Online

@home houden bleek ook moeizaam te gaan. Er ontstond een grote coronavermoeidheid en dan rijst de vraag: wat blijft er over? Mensen hebben heel verschillende redenen om wel of niet te komen. Qua bezetting van de teams moeten we opnieuw gaan werven.'

Dorine ziet ook dat online het bereik van de kerk groter is geworden. 'Er zijn mensen bij ons gekomen die ons anders niet gevonden hadden. Mensen die elders in het land wonen of zelfs in het buitenland. Maar wat doet het met de gemeente als mensen online blijven kijken? Gemeente-zijn is samen leven, fysiek. Digitale netwerken kunnen dat niet vervangen, alleen aanvullen. Mensen hebben de behoefte om met elkaar op te trekken. Samen stil zijn zonder het geluid van je koffieapparaat, een kaars aansteken, omdat de heilige Geest onder ons is. Ergens zijn, erin zijn met al je zintuigen, dat is een gevoel dat je in de huiskamer niet kunt nabootsen.'

Coronapas

Vanaf 25 september zijn versoepelingen en afschaffing van de anderhalve meter doorgevoerd. In de horeca wordt de coronapas ingevoerd. Is dat ook iets voor de kerk, speelt die discussie? In Heerde kijken ze me vragend aan. 'Helemaal niet over gehad,' zegt Erik. 'Op dit moment speelt de discussie hier niet,' zegt Dorine. 'En als die gaat spelen, dan zou ik de uitkomst niet weten.' Ze hebben daaraan nog niet eens gedacht. Dat zou een hoopvol teken kunnen zijn voor de kerk, dat onderscheid maken niet in ons DNA zit.

ARIE KOK IS JOURNALIST EN TEKSTSCHRIJVER

> Van de redactie

Heb lief

Ik vind het leuk om op zoek te gaan naar de originele betekenis van woorden die bekend zijn, maar evident uit een andere taal komen. Kortgeleden deed ik dat met 'principeel'. In een tv-recensie in het NRC kwam ik dat woord toevallig tegen, een dag na het aftreden van minister Sigrid Kaag. Recensent Arjen Fortuin citeerde uitspraken van een politiek journalist die Kaag 'slachtoffer' noemde 'van haar eigen opgelegde moraal'. Fortuin: 'Door dat 'slachtoffer' en 'eigen' kreeg je de indruk dat die moraal een stuk zeep was dat de minister in haar badkamer had laten slingeren en waar zij nu over was uitgegleden. Terwijl je ook kunt zeggen dat Kaag principeel was.' En dus zocht ik naar wat 'principeel' vanouds ook alweer is. Nou, principeel is dat je, zoals vroeger de 'princeps' (vorst) deed, werkt vanuit regels, een grondbeginsel. Omdat je daarvoor stáát.

» 'Alsof moraal een stuk zeep is waarover je zomaar kunt uitglijden' «

Bijzonder, dat je zoiets leest in een sterk liberale krant. Net zo bijzonder was enkele dagen later een tv-uitzending met de hoogbejaarde D'66- politicus Jan Terlouw. Hij was te gast in College Tour, zijn publiek was een groep studenten. Terlouw hekelde het door D'66 eerder uitsluiten van de ChristenUnie en typeerde het in april jongstleden niet aftreden van Ollengren (D'66) en Rutte als 'absoluut stuitend: het is ondenkbaar dat bewindslieden die staalhard liegen, blijven zitten'. Zulke uitspraken zijn bij Terlouw geen losse flodders, maar gebaseerd op principes. Daarin is niet veel plaats voor religie. Tegelijk gaf Terlouw nadrukkelijk aan dat hij het wegzakken van ideologie en religie in de politiek betreurt, omdat 'met religie ook het gesprek meekomt over moraliteit, over wat goed en kwaad is.' Wat evident goed is, is vrijheid. Daarbij gaat het volgens Terlouw niet om ongebreidelde vrijheid, nee, in een democratie maak je afspraken en zulke afspraken – principes - leg je vast in de wet: 'door de wet zijn we vrij.' Het is alsof je bijbelschrijver Jakobus hoort: geboden en leefregels zijn heilzaam en brengen vrijheid.

Aan het eind gaf Terlouw de studenten nog een andere les mee, als grondbeginsel waarvoor je hebt te gáán: 'Heb lief en word liefgehad.' Terlouws slotwoorden waren: 'Veel succes.'

**LEENDERT DE JONG IS HOOFDREDACTEUR
VAN ONDERWEG**

TEKST KAREL SMOUTER
BEELD LUUK SCHUDDÉ

KERKCOACH KLAAS QUIST TREKT LESSEN UIT DE CORONACRISIS:

‘Het zwaartepunt verschuift van behouden naar verbinden’

Klaas Quist coacht kerken. Dat deed en doet hij als zelfstandige, maar hij is ook al vanaf het begin betrokken bij de Nederlands Gereformeerde Toerusting (NGT). Sinds begin 2021 is de NGT met het Diaconaal Steunpunt en het Praktijkcentrum de organisatie Kerkpunt geworden. Welke lessen zijn er volgens Quist voor de kerken te trekken uit de coronapandemie?

Mijn ogen zijn meer open gegaan voor het werk van de Geest. Ik heb gezien dat die op allerlei manieren, zichtbaar en verborgen, aan het werk is. Van Jos Douma hoorde ik bijvoorbeeld dat er meer dan tweeduizend mensen de online cursus over spiritualiteit hebben gevolgd. Een noodgreep waarop veel zegen rustte. De Geest doet mensen verlangen naar meer van God. Hij gaat door en laat zich niet weerhouden om mensen te raken. Daarbij komt gelukkig nog iets. In het afgelopen anderhalf jaar is vanuit de kerken vaak de vraag gekomen: wil je met ons meedenken over wat de kern is van ons kerk-zijn? Dat juist in crisis nagedacht wordt over waarom het draait, is verrassend mooi.

Aan de andere kant weten we als Kerkpunt ook dat er kerken zijn die niet verder kwamen dan vechten voor zelfbehoud. De dood heeft ons meer angst aangejaagd dan onze liedbundel ons wilde doen geloven. Wat ik las in *Verzet en overgave*

van de theoloog D. Bonhoeffer raakte mij. In de afscheidsbrief voor zijn dood aan zijn kleine neefje schrijft hij: ‘De kerk heeft gevochten voor zelfbehoud. En we zijn niet in staat geweest om verzoenende en bevrijdende woorden te spreken voor de wereld en de mensen.’ Zo is het met ons ook. Wij zijn zo met onszelf bezig dat we vaak niet meer met de kernvraag bezig zijn. Het gaat immers uiteindelijk niet om de vraag hoe het met

» ***‘Misschien was de kleine kring wel meer ‘kerk’ dan de zondagse dienst’*** <<

de kerk is, maar om de vraag wat God, in ons dorp, in onze stad, aan het doen is. Durven wij nog wel te lijden om het evangelie dat we zelf ontvangen hebben?

>>

We moeten elkaar leren dienen met het sacrament van de moed. Ik hoorde van een priester dat hij bij zijn wijding een klap in het gezicht kreeg van de bisschop. Als een sacrament van de moed werd hem zo voorgehouden niet te vrezen, pijn niet te ontlopen, maar in het ambt dat Jezus Christus de discipelen heeft opgelegd te delen. Mooi!

‘Een afscheidsbrief in tijd van oorlog, een klap in het gezicht van een priester: je kiest strijdbare, dappere voorbeelden. Wat zegt dat over ons en onze tijd?’

‘De coronacrisis heeft mij het gebrek aan moed in de kerken laten zien, doordat we niet bezig zijn met wat God aan het doen is, maar met wat onszelf bezighoudt en bang maakt. Tenminste, op institutioneel niveau. Daar zie ik vooral hang naar behoud, voortgang. Op individueel niveau zie ik wel visie. Met Kerkpunt willen we ons inzetten om die individuele visie vruchtbaar en zelfs leidend te maken voor het instituut. We zijn als Kerkpunt ook in het afgelopen jaar in de kerken geweest, onder meer met vragen rond de fusie van NGK en GKv. We hebben daar

» **‘Je moet weten wat er leeft, maar er niet in opgaan’** <<

de vraag gesteld: wat heb ik nodig in de kerk en wat ben ik bang te verliezen? Juist de jongeren gaven aan wel of geen fusie onbelangrijk te vinden. Het gaat ons, zeiden zij, veel meer erom dat de kerk zich verbindt met het verhaal van Jezus. Zolang de kerk daarvoor ruimte maakt, is het goed. Dat juist de jongeren dat helder hebben, is prachtig! Daarin ligt een belofte dat het zwaartepunt zal verschuiven van ‘behouden’ naar ‘met God verbinden in Jezus Christus’.

‘Je zegt dat de blik verlegd moet worden van de risico’s of de actualiteit naar Gods agenda. Toch kun je aan die actualiteit ook niet zomaar voorbijgaan. Hoe doe je als leider of voorganger aan beide recht?’

‘Als leider moet je weten wat er leeft. Maar je moet niet opgaan in wat er leeft. Ga maar weer eens met je rug richting de gemeente staan en met het gezicht naar God. Vraag Hem: Heer, wat wilt U dat wij ermee doen? Zo laat je de gemeente niet door angst regeren, maar Gods leiding zoeken. We gaan met een nieuw programma ‘Trektocht’ de kerken in. In Efeziërs 4:7 zegt Paulus dat gaven worden uitgedeeld naar vermogen. De gave van leiderschap is helemaal niet zo moeilijk en is ook goed te vinden in vrijwel elke gemeente. De vraag is:

wat hebben de gaven nodig om tot rijping te komen, om geschikt te worden voor de gemeente? De huidige ambts- en verkiezingsstructuur is niet geschikt om die mensen boven te brengen die de aanwezige gaven tot rijping kunnen laten komen. Ik zou durven zoeken naar een groep in elke gemeente die de Geest daarvoor klaargemaakt heeft. Laten we het avontuur aangaan om ons werkelijk door de Geest te laten leiden. Zoals

» **‘Leer elkaar dienen met het sacrament van de moed’** <<

Petrus zich over het idee heen moest zetten onrein vlees te eten, moeten wij dat soms doen met kerkelijke gewoontes en structuren en onze neiging om dingen netjes te organiseren. ‘Trektocht’ wordt een jaar samen schatgraven en het leven delen. Samen lezen en doen – zonder daarvan meteen beleid te maken. Samen op weg te gaan en kijken wat de Heer gaat doen. De natuurlijke reactie van de kerken is om te gaan organiseren. Daar zijn ze goed in, dat voelt veilig. Wij willen de kerken juist stimuleren om tijd te maken, naar God te luisteren. Meer bezig zijn met de richting dan met de snelheid.’

‘Waarom is dit zo belangrijk of anders gezegd: waarover maak je je zorgen?’

‘Ik maak me zorgen dat we de kale kerk blijven die we waren. Gelovend, gezapig, met een voorganger die mag preken – maar niet te lang en niet te moeilijk. Mijn zorg is dat we het vooral over de ander hebben: de gemeente moet dit, de kerkenraad dat, de predikant zus of zo. We vinden dan dat ‘ze’ moeten veranderen om de kerk een betere plek te maken. Het is juist andersom: het geloof begint thuis. Als je thuis met verwachting bidt, als je thuis samen zoekt naar wat de Heer hier en nu doet, dan komt het met de richting van de kerk ook goed. Ik heb hoge verwachtingen van God en de Geest. Die dealt al duizenden jaren met zijn mensen. Ook nu gaat Hij rustig door.’

‘Deze crisis kwam op het vlak van gezondheid. Er kan natuurlijk altijd een nieuwe crisis komen. Schat jij in dat de kerken goed kunnen reageren op wat er misschien nog gebeurt?’

‘Als de kerk voortdurend opereert op het snijvlak van de weerstand die het evangelie oproept in de samenleving, dan maakt het helemaal niets uit of het crisis is of niet. Wat heeft ons land wel niet aan bevrijding nodig? Ik zie een enorme verdeeldheid. Ook na vijf maanden is er nog geen

begin van een kabinet. Wat een verdeeldheid is er rond een item als zwarte piet. Mensen leven met 'parallele waarheden' over corona. Waar hoor ik in deze dingen de gemeente van de Heer woorden van verzoening en bevrijding spreken? Ik mis ze. In dat opzicht zijn we nog steeds niet klaar voor welke crisis dan ook.'

'Door corona zijn er in korte tijd veel dingen snel veranderd in hoe we kerk-zijn vormgeven. Waarin zie je het werk van de Geest?'

'De slagkracht bij het omschakelen was echt bijzonder! Ook zonder lang vergaderen konden we beslissingen nemen die anders jaren zouden hebben gekost. Online vieren is de kerk niet, maar wat geweldig dat we dat zomaar hebben opgepakt. Als middel zouden online activiteiten best eens een rol kunnen houden in de toekomst. Voor mijzelf zag ik deze periode juist meer van de Geest in de kleine kerkelijke kring. Meer daar dan in het volgen van de online viering. Dat is geen kritiek op het laatste, maar verwondering over het eerste. Ik constateerde bijvoorbeeld dat ik mijn vreugde ging kwijtraken. Ik heb dat toen in mijn kring gedeeld. De steun die ik daar vond, in de vorm van gebed en gesprek, was heel waardevol voor me. Wat mij erdoor sleepte, is dat ik al een aantal jaren elke vier weken het hele psalmenboek doorbid. Veel van die dichters hebben aanvechtingen waardoor ze somber, lusteloos of boos worden. Maar ze brengen weerstand op tegen het opgeven van de vreugde: nochtans, ja nochtans zal ik loven! De gevangene Paulus ging met Silas zingen. Dat is krachtig! In het hogepriesterlijk gebed bidt Jezus dat onze vreugde volkomen mag zijn.

» ***'De dood heeft ons meer angst aangejaagd dan onze liedbundel ons wilde doen geloven'*** <<

Misschien was die kleine kring wel meer kerk dan de zondagse dienst. We zijn gewend bij 'kerk' allereerst aan de kerkdienst in het kerkgebouw te denken. Nu het allemaal wat anders ging, ben ik erbij bepaald hoeveel 'kerk' er op andere momenten is. Tegelijk blijkt dat we elkaar meer nodig hebben én meer gemist hebben dan we hadden gedacht. En dat is een positieve kracht!

KAREL SMOUTER IS GEESTELIJK VERZORGER BIJ DE LUCHTMACHT IN GILZE-RIJEN EN REDACTEUR VAN ONDERWEG

Joris in de Bovenkerk

Altijd weer mooie televisie: *Hello goodbye*. Joris Linssen die op Schiphol rondloopt en mensen aanspreekt die iemand wegbrengen of ophalen. Vaak ontroerend, want opeens blijken achter die gezichten heel bijzondere verhalen schuil te gaan. Zo iets deden we deze zomer ook in de Bovenkerk van Kampen. Met 'we' bedoel ik een aantal voorgangers uit Kampen, die zich als stadspastores bewegen in de Bovenkerk en mensen aanspreken die de kerk binnenwandelen (op een willekeurige dag zo'n vierhonderd). Natuurlijk niet om allerlei lastige vragen te stellen, maar om ze net als Joris vriendelijk te groeten. Vaak kijken ze dan verrast op en ontstaat er vanzelf een gesprek. Bijvoorbeeld over wat hen hier naar de kerk heeft gebracht.

Ik kom uit een kerkelijke traditie waarin min of meer geleerd werd dat 'het' niet in het gebouw zat. De gemeente van Christus is niet allereerst een fysiek, maar een geestelijk gebouw. Daar vind je mensen die met elkaar verbonden zijn, omdat ze de Heer willen volgen en zijn Evangelie willen horen. Zo kerkte mijn oma in een onopvallende gymzaal waar zondags wat stoelen onder de ringen waren geplaatst. De matten hingen aan de wand, de bok en de brug waren ingeruild voor een kale lessenaar en een valse piano om de godsdienstoefening mogelijk te maken. Het maakte allemaal niets uit, het Woord moest centraal staan.

» De bok en de brug waren ingeruild voor een kale lessenaar <<

In die gymzaal kwam niemand zomaar binnenlopen, in de Bovenkerk wel. Mensen van allerlei slag. Soms worden ze getrokken door het imposante karakter van de kerk. Ze worden stil in een gebouw dat al zoveel eeuwen gediend heeft als plek om God te ontmoeten. Ze zijn soms verontwaardigd als ze horen dat er zondags in de regel geen diensten meer worden gehouden. Soms is die verontwaardiging vertolking van intens verdriet dat zo weinig mensen meer de weg naar de kerk weten te vinden. Soms is het een uiting van algemeen onbehagen over deze tijd. Er is al zoveel mis en dan is zelfs zo'n mooie eeuwenoude kerk op zondag gesloten. Het moet niet gekker worden.

Je begrijpt: alle ruimte voor 'Joris' om een goed gesprek te hebben. Van hart tot hart.

ROEL VENDERBOS IS PREDIKANT VAN DE NGK KAMPEN, AFGESTAAN ALS GEESTELIJK VERZORGER IN EEN VERPLEEGHUIS

KERK-ZIJN NA CORONA

Kerk, durf te spelen!

Als stadspredikant Tim Vreugdenhil in de zomer van 2020 door Amsterdam fietst, valt zijn oog op een billboard. De tekst op de poster intrigeert hem. *Open like never before*: opener dan ooit. ‘De woorden gaven me moed, zoals een bijbeltekst dat ook kan doen. Maar wat betekenen ze voor het bedrijf dat reclame maakt en voor ons als christenen?’

Onder de tekst *Open like never before* stond in kleinere letters: Coca-Cola. De vier woorden waren het thema van een internationale marketingcampagne. ‘We willen de horeca een hart onder de riem steken’, zei een woordvoerder van het Amerikaanse bedrijf. ‘Open’ is voorlopig immers aan allerlei fysieke beperkingen gebonden. Café- of terrasbezoek is in de ogen van mensen gedoe geworden. Daarom is het zo belangrijk dat de horeca meer dan ooit een open en gastvrije houding aanneemt: mensen, wat fijn dat jullie er zijn!’

Reflectie

Tot mijn verbazing ging de campagne ook nog over een ander aspect. Juist een tijd van fysieke lockdown biedt gelegenheid tot reflectie. Opeens zien we nauwelijks mensen meer. Maar zagen we ze voor COVID-19 wel? Welke mensen zijn dat dan? Bubbels zijn in feite barrières. Wat als we onze innerlijke deuren eens wat vaker open zouden doen? Wat als we opener dan ooit zouden gaan leven? In de zinnen hiervoor geef ik in

eigen woorden weer wat ik destijds op de website van het genoemde bedrijf las. Ik wist niet meteen wat ik ervan moest denken. Worden hier kerkelijke of in ieder geval morele en spirituele thema's gekaapt door een groot commercieel bedrijf? Maakt het uit dat dit een frisdrankfabrikant is op wie velen uitermate kritisch zijn? Of moet je juist als kerk een gat in de lucht springen als zelfs corporates, met al hun budget en invloed, thema's aan de orde stellen die er echt toe doen?

Boemerang

Over deze vragen raakte ik in gesprek met de communicatiedirecteur van de Nederlandse afdeling van het bedrijf. Een verrassend goed gesprek, vonden we allebei. Mede als gevolg daarvan werd ik uitgenodigd om op een landelijk evenement van hun bedrijf mee te praten. Daar ging het over maatschappelijke verantwoordelijkheid. Ik vertelde waarom de slogan ‘opener dan ooit’ mij als predikant inspireerde en dat het voor de apostel Paulus dé reden was om kerken te stichten. Dat we in de kerk soms naar dit ideaal

keert niet meer terug. Maar we staren ons al veel te lang blind op cijfers: aantallen kerkgangers, beschikbare ambtsdragers, opbrengsten vanuit de vaste vrijwillige bijdrage of kerkbalans. Daar zijn nu de kijkcijfers of views van online vieringen bijgekomen. Getallen die gemakkelijk een doel worden in plaats van wat ze horen te zijn: middelen om tot een doel te komen. Als ik dat doel mag formuleren, is het zielsrijkdom of misschien beter nog: zielsgeluk. Voor onze huidige samenleving kun je heel goed het woord 'zielsarmoede' gebruiken. Ik vond die term in een column van Ewald Engelen en die had hem weer van Max Weber, de grondlegger van de sociologie. Weber voorspelde aan het begin van de twintigste eeuw dat we op weg waren naar een tijd van vakmensen. Een aanzienlijk deel van de bevolking zou toegang krijgen tot goed onderwijs en zich specialiseren in een bepaalde kunde. Alle aandacht zou uitgaan naar het ontwikkelen van vaardigheden. Als dat proces voltooid is, zullen mensen adembenemend veel presteren, zei Weber. Maar dan zal ook duidelijk worden welke prijs daarvoor

» Voor onze samenleving kun je goed het woord 'zielsarmoede' gebruiken «

betaald wordt: die vakmensen zullen arm zijn aan ziel en geest. Naar mijn idee zag hij onze tijd al schemeren. Een tijdperk waarin het gevoel van 'met z'n allen' zomaar geen blijvertje is. Van gebrek aan veerkracht, pijnlijk duidelijk geworden in de recente crisistijd. Een tijd zonder gedeelde waarden. Vooral een tijd waarin we nauwelijks of geen antwoord hebben op de vraag waartoe we op aarde zijn.

Noodhulp

Op plekken op aarde waar voedseltekort is, wordt noodhulp georganiseerd. Je levert daar zo goed mogelijk de basics. Naar analogie daarvan zijn er in onze situatie 'voedselbanken voor de ziel' nodig. Kunnen de Nederlandse kerken die rol vervullen? Zeg niet te snel 'ja'. Kerken die midden in

>>

leven, maar dat we ook als geen ander weten hoe het als een boemerang terugkeert: er zijn talloze verhalen van mensen die hebben geleden onder een kerk die allesbehalve 'open' was. Hoe open willen jullie echt zijn, vroeg ik? Mijn buurvrouw aan tafel sprak over de duurzaamheidsdoelen van de Verenigde Naties. De presentator vroeg of Jezus daarvan blij zou worden. In een paar zinnen kon ik zeggen waarom Hij het koninkrijk van de hemel als handvest gebruikte voor de toekomst van de aarde. De aanwezigen luisterden aandachtig. Bij de borrel na afloop kreeg ik steeds dezelfde reacties: wat hebben jullie van de kerk toch een krachtige woorden en beelden om over dit soort thema's te spreken en wat is het fijn dat de kerk zich opstelt als een betrouwbare bondgenoot in grote maatschappelijke vraagstukken.

Zielsarmoede

Onze tijd heeft behoefte aan een kerk die opener is dan ooit. Zeker, de kerk in de westerse wereld is in lastig vaarwater terechtgekomen en de statistieken zijn niet in ons voordeel. In veel lokale gemeenten zal het komend jaar doordringen wat de werkelijke verliezen zijn: een deel van je community

Om in kleinere kring over door te praten:

- Welke van de vijf dimensies spreekt jou het meest aan? Waarom is dit zo, denk je?
- Welke dimensie ligt het verst bij jou vandaan? Ga na hoe dit komt en wat hieraan te doen is.

onze samenleving staan, delen in dezelfde zielsarmoede als iedereen. Kerkenraden, synodes, kerkdiensten en huiskringen zijn plekken waar bezieling schaars geworden is. Ook theologen, voorgangers en kerkbestuurders zijn vandaag eerder bekwame vakmensen en lang niet altijd rijk aan ziel en geest. Maar het signaleren van je eigen zielsarmoede is al een goed begin. Een focus op zielsrijkdom kan een eigentijdse vertaling zijn van wat in de christelijke traditie vanouds evangelie heet, goed nieuws. Ik zie kansen. Nadenken over een open kerk gaat in mijn optiek over vijf dimensies. Ik werk ze alle vijf kort uit.

» Een kerk als geestelijke voedselbank heeft een Bijbel vol verhalen en gedachten «

Spiritualiteit

De eerste dimensie is spiritualiteit. 'Spirit' is een bijbels grondwoord. Het hoort bij mens-zijn dat je bezield raakt door iets dat over je komt. De spirit wordt je geschonken. Let eens op het verschil met de COVID-crisis. Van onze overheid kregen we eindeloos het advies om nog even vol te houden. Maar wat als mensen dat niet kunnen? Wat als de rek eruit is? Het advies is dan eigenlijk precies het probleem – ook Hugo de Jonge moet dat regelmatig gevoeld hebben. Een kerk als geestelijke voedselbank heeft een Bijbel vol verhalen en gedachten. Over hoelang het kan duren. Over wanhopige situaties. Over offers, verlies en soms wonderlijke redding. Over hoe het leven tenslotte zegeviert over de dood. Laat-moderne westerse mensen hebben maar moeilijk toegang tot zulke bronnen, zegt de filosoof Charles Taylor. Dat is niet alleen een kwestie van 'niet kennen', maar meer nog de inhoud niet kunnen plaatsen. Wat als kerken plaatsen zouden zijn (offline en online) waar je niet zozeer de bronnen vindt, maar vooral de toepassingen?

Tim Vreugdenhil (1975) werkte als gemeente-predikant in Amstelveen en Amsterdam. Daarna werd hij founder van Citykerk Amsterdam, een innovatief kerkmodel. Daarnaast is hij door de Protestantse Kerk Amsterdam benoemd tot stadspredikant. Recent verscheen van hem het boek *Opener dan Ooit. Nieuwe kansen voor kerken*.

Innovatie

De tweede dimensie is innovatie. Een mooi boekje van paus Franciscus heeft in het Nederlands de titel *God is jong*. In een paar penstreken zegt de paus dat het kenmerkend is voor God dat Hij mensen, de aarde en ook zichzelf dag aan dag vernieuwt. Aan de goddelijke eigenschappen uit de klassiek-protestantse dogmatiek zou je vandaag het kenmerk 'innovatief' kunnen toevoegen. Wil dat geen dode letter worden, dan zou je van de mensen die geloven dat zij naar het beeld van God geschapen zijn vernieuwing moeten kunnen aflezen. Behalve om onze lange traditie zouden we als kerk ook bekend moeten staan om onze vernieuwingsdrang. Een gezonde kerk probeert veel uit. Niet dat je dit allemaal zelf moet verzinnen. Ik zie maandelijks tientallen goede ideeën voorbijkomen, al of niet in een kerkelijke context, de een nog speelser dan de ander. Een rondje googelen of een uurtje brainstormen levert al veel op. De vraag is: heb je er zin in om met één van die ideeën aan de slag te gaan, heb je het lef om te spelen? De paus zegt dat Vader, Zoon en Geest daarbij voor je uitgaan: 'Kom, ga met ons en doe als Wij'.

Inspiratie

De derde dimensie is inspiratie. We hebben als kerk zoveel prachtige thema's om uit te delen. Voor de hand liggende onderwerpen zijn stilte of delen van wat je hebt. In een boek van componist Merlijn Twaalfhoven vond ik de term 'taaie kwesties': thema's waarvoor geen gemakkelijke oplossingen bestaan. Kerken zijn bedoeld als taaie plekken. Ze hebben een rijke traditie als het gaat om ruimte maken voor wat er in het leven van mensen niet lukt. Of wel lukt, maar op een andere manier. Van de kerk van mijn jeugd herinner ik me geen enkele preek, maar wel de liefdevolle aandacht voor een groep gehandicapten mensen. Van mensen uit het veld van mantelzorgers en belangenorganisaties hoor ik vaak voor welke uitdagingen zij dagelijks staan. Dan zie ik 'taaie' mensen – in de goede zin van het woord. Dapper, veerkrachtig, goudeerlijk. Zulke mensen verrijken de kerk niet alleen. Ze hebben ook zelf support nodig, in de vorm van voedsel voor hun ziel.

Communicatie

De vierde dimensie is communicatie. Iets dat we in de kerk onderschatten. Praten kunnen we immers wel. Zou het? Een van de moeilijkste opgaven in ons type samenleving is hoe je je boodschap overbrengt. Had jij van die Coca-Cola campagne gehoord? Nee? Het kan zomaar. Toch was er een miljoenenbudget beschikbaar, met prominente plekken in het straatbeeld. Veel van onze geschreven en gesproken woorden waaien weg. Dat geldt voor alle organisaties. De kerk heeft meestal minder budget. Zij kan alleen het verschil maken door de inhoud (waarvan goede vormgeving een essentieel onderdeel is). Ik zie drie

manieren om je communicatie aan te scherpen, of je nu voorganger, gemeentelid of kerkbestuurder bent. Eén: veel mensen hebben innerlijke onrust (vaker onbewust dan bewust). Twee: in onze wereld – van COVID-19 tot Afghanistan en van klimaat tot politiek – is enorme behoefte aan realistische hoop. Drie: de vraag of er iets is dat werkelijk zalig maakt, mag vandaag weer hardop gesteld worden. De checklist voor elke communicatieve uiting (van website tot preek) is dan: welke onrust benoem ik, welke hoop bied ik en heb ik de kernvraag gesteld (met variabele antwoorden als God, Jezus, geloof, vertrouwen, toekomst etcetera).

Commitment

Dimensie nummer vijf: commitment. Als predikant was ik de afgelopen jaren slechts losjes verbonden aan een gemeente. Ik wilde weten of ik zonder kerk kon. Het antwoord is: in principe wel. Zonder kerk is er soms meer bezieling, meer ruimte voor God. Gelukkig maar. Toch realiseerde ik me in die periode ook dat ik toch ook iets miste. Het lijkt op de dingen waarover David Brooks in zijn boek *De Tweede Berg* schrijft. Zelfs netwerkende individualisten (een profiel waarin ik mezelf en veel van mijn vrienden herken) hebben een community nodig. Het kan niet anders als je wilt groeien in karakter. En laat dat nu een van mijn diepe verlangens zijn. Evenals dat van mijn vrienden trouwens. Open dus de deuren van de kerk. Maar vergeet het oude model met kerkbanken en -stoelen. Laat dat in ieder geval niet dominant zijn. Organiseer lichte bijeenkomsten, bied vaker een lunch dan een preek aan, laat veel verschillende stemmen aan het woord en zorg voor verschillende niveaus van betrokkenheid.

» We hebben als kerk zoveel prachtige thema's om uit te delen «

Want een kerk die opener is dan ooit heeft passanten, sympathisanten, klanten, gasten en kritische vrienden. En zelfs lid-zijn kan in meerdere gradaties. In de kern moet het er niet toe doen. Ik drink misschien vijf colaatjes per jaar. Aan mij heeft Coca-Cola geen grote klant. Omgekeerd ben ik er niet op uit om hun bedrijfspredikant te worden. Daar ging het dus niet over. We hadden belangrijker zaken te bespreken.

TIM VREUGDENHIL IS FOUNDER VAN DE CITYKERK AMSTERDAM EN STADSPREDIKANT VAN DE PKN

Nieuws

Fusiekerk gaat Nederlandse Gereformeerde Kerken heten

De kerk die ontstaat na de hereniging van GKv en NGK, voorzien in 2023, krijgt de naam Nederlandse Gereformeerde Kerken. Daartoe hebben de GKv-synode (GS) en de landelijke vergadering (LV) van de NGK besloten. Als uitkomst van een selectieproces met een brede inbreng van kerkleden konden de afgevaardigden kiezen uit vier namen: Verenigde Gereformeerde Kerken, Nederlandse Gereformeerde Kerken, Gemeenschap van Gereformeerde Kerken en Evangelisch Gereformeerde Kerken. Van de GS-leden koos driekwart voor de naam Nederlandse Gereformeerde Kerken, van de LV-leden tweederde, waarna GS en LV zich unaniem achter de nieuwe naam schaarden.

GS en LV besluiten tot commissie belijdende kerk

Er komt een commissie om te onderzoeken hoe de herenigde kerk van GKv en NGK een belijdende gereformeerde kerk kan zijn. Daartoe besloten de GS GKv en de LV NGK met algemene stemmen. Het onderzoek heeft twee drijfveren: enerzijds het verlangen om het Evangelie van Jezus Christus midden in de cultuur en de vragen van deze tijd te belijden, zoals de belijdenisgeschriften dat in hun tijd en context deden; anderzijds de inzet om de verankering van de kerken aan de leer van de Bijbel te versterken. 'Het is mooi om als kerk niet te focussen op je grenzen, maar op de kern, op Jezus Christus. Maar dan moet die Bron wel zuiver water geven en moet je waken tegen dwaalleer', aldus Regiegroepvoorzitter Ad de Boer. In het voorstel dat aan het besluit ten grondslag ligt, signaleert de Regiegroep dat de verankering aan de leer van de Bijbel via de binding aan de Drie Formulieren van Eenheid aan het verzwakken is. Veel kerkleden, inclusief ambtsdragers, kennen ze niet meer of ervaren een grote afstand tot diverse 'historisch bepaalde' delen van de belijdenisgeschriften. De Boer: 'De belijdenisgeschriften waren altijd een middel om bij Gods Woord te blijven. Als dat middel niet goed meer werkt, moet je als kerken aan de bak.'

Het GS/LV-besluit laat de uitkomst van de verkenning open: dat kan een nieuwe belijdenis, een eigentijds geloofsgetuigenis, een nieuwe verwoording van de binding aan de belijdenisgeschriften of een combinatie daarvan zijn.

> Meer nieuws op pagina 34

Het nieuwe kerkelijk seizoen is gestart. Na anderhalf jaar corona is het een extra nieuw begin. Veel kerken luiden dat seizoen dan ook op een bijzondere manier in. Een overzicht.

Leiderschapstraining in Leek

‘Omzien naar elkaar. Een belangrijk thema in de kerk. Maar hoe doe je dat? Hoe kunnen we voor elkaar zorgen? Op welke manier lukt het ons om met elkaar over God te spreken? De Bijbel roept christenen op om voor elkaar te zorgen en elkaar te bemoedigen met het Evangelie’, zo introduceert dominee Tom Waalewijn een training voor de leden van de GKv Leek. Die gaat in het najaar van start. De Timothy Leadership Training gaat terug op 2 Timoteüs 2: 2: ‘Geef wat je in aanwezigheid van velen van mij hebt gehoord, door aan betrouwbare mensen die geschikt zijn om anderen te onderwijzen.’ Het programma, dat door Verre Naasten wordt gebruikt, is nu in het Nederlands beschikbaar. Leek heeft de primeur van het gebruik van deze Nederlandse versie. Tijdens de training ‘ga je nadenken over manieren om je pastorale gaven van troost, advies, genezing en verzoening in te zetten voor de mensen om je heen, inclusief je eigen familie.’

 verreNaasten.nl/tl.

» ‘Hoe kunnen we voor elkaar zorgen?’ «

Hot topics in Den Haag

Dominee Jasper Klapwijk van de Ichthuskerk (GKv, vlak bij de Scheveningse duinen) organiseert een serie avonden over hot topics, zoals ‘De Bijbel, boek van God of mensenwerk’, ‘Bijbel & wetenschap en het ontstaan van het leven’, ‘Deugen de meeste mensen?’, ‘Jezus: wie was hij, en wat was zijn missie?’, ‘Geloven, hoe doe je dat?’ en ‘Klimaatverandering’. De avonden zijn bedoeld voor mensen van 18 tot 25, die de Bijbel willen leren kennen, maar ook ruimte willen voor hun vragen. De deelnemers hoeven geen lid te zijn van een kerk.

Geloof en wetenschap in Dordrecht

In Dordrecht (GKv) start een serie bijbelstudieavonden over het boek van prof. dr. Gijsbert van den Brink, *Onderzoek alle dingen*. In dit boekje behandelt hij tien bijbelteksten en brengt die in verband met de hedendaagse wetenschap. Uiteraard hoort 1 Thessalonicenzen 5: 12- 28 daarbij: aan dat bijbelgedeelte is de titel van het boekje ontleend. Organisator Dik den Hollander nodigt zoveel mogelijk broeders en zusters uit om mee te doen met dit uitdagende onderwerp.

Power to the mama's in Goes

Arianne en Anne-Marijn willen in Goes (GKv) om de twee maanden moeders bij elkaar brengen om door te praten over moederschap, geloof en leven. Ze maken gebruik van materialen van *Power to the mama's*. Vorig jaar door corona niet gelukt, maar nu in de herkansing. In Dalfsen doen de vaders mee met de *Parenting Course*: zes avonden lang zijn 19 ouders hiermee bezig. Het is een gezamenlijke activiteit van NGK en GKv.

 powertothemamas.nl

Cursus bijbeluitleg in Nijmegen

Dominee Gerry Bos (NGK Nijmegen) is gestart met een korte cursus van zes avonden over spelregels voor de uitleg van de Bijbel. Als het gaat om actuele vragen van onze tijd is het lastig om te ontdekken welke keus je op grond van de Bijbel het beste kunt maken en waarom. Daarvoor heb je uitlegregels nodig. Bij verschil van opvatting over vragen rond bijvoorbeeld vrouw-in-ambt en liefdevolle ruimte voor homo's in de kerk, wordt nogal eens onderscheid gemaakt tussen 'hermeneutiek' en 'nieuwe hermeneutiek'. Maar waarover gaat dit en hoe kun je als gelovige goed en zorgvuldig je eigen afwegingen maken? Het doel van de cursus is gelovigen op weg te helpen om vanuit hun geleefd geloof de Bijbel voor deze tijd te verstaan en goede en verantwoorde keuzes te maken en die ook te verwoorden.

Revalideren in Apeldoorn

In de Tabernakelkerk (NGK Apeldoorn) gaan ze aan de slag met de vraag: hoe zijn we kerk na corona? Een werkgroep schreef met het oog op de herstart een themaboekje met schetsen voor gesprek in groepen. 'We willen binnen onze gemeente nadenken over de essentie van geloof en kerk-zijn. Door met elkaar in gesprek te gaan over wat de pandemie heeft gedaan met ons en onze geloofsbeleving. En met elkaar teruggaan naar de essentie van het geloof. Om vanuit daar te verkennen hoe we kerk-zijn vorm gaan geven als we kijken naar de tijd waarin we leven.'

Predikant Willem Smouter schrijft: 'Ik hoorde iemand zeggen: het is net als na een operatie. Dan moet je alles opnieuw leren wat vroeger vanzelf ging. Revalidatie noemen we dat en dat is een heel proces. Welnu, zo'n soort revalidatie hebben we als gemeente ook nodig. Je moet het opnieuw leren: omzien naar elkaar, samen het geloof oefenen, samen luisteren en bidden. En dan gaat het niet alleen om nieuwe vormen, maar om de kern van geloof en kerk. Dat begint met de persoonlijke

vraag waar jij zelf staat in het geloof.' Daarom staat in het themaboekje het bijbelboek Efeze, over Gods wapenrusting, centraal. Het materiaal van Apeldoorn is ook bruikbaar voor andere gemeenten. Elke week verschijnt een nieuw hoofdstuk op www.tabernakelkerk.nl/jaartheme.

Aanraken in de stijl van Jezus

Je leest er zomaar overheen. Jezus raakt een man aan die lijdt aan huidvraat. Een eenvoudig gebaar, maar er komt een wereld in mee. Aanraken heeft levensveranderende kracht. Als het gaat om social distancing, quarantaine en anderhalvemeter hebben wij dit jaar genoeg meegemaakt. Misschien hebben we het belang van lichamelijke aanraking op een andere manier leren zien. Jezus inspireert ook als het gaat om aanraken.

‘Jezus strekte zijn hand uit en raakte hem aan’ (Matteüs 8:3)

Een man die lijdt aan huidvraat wringt zich door de mensenmenigte en werpt zich zomaar voor de voeten van Jezus. Ik denk dat de mensen om Jezus heen zich rot geschrokken zijn en terug zijn gedeinsd. NBV2004 gebruikt het woord ‘huidvraat’. Die vertaling heeft de nodige vragen opgeroepen. Vroeger was het melaats, een ander woord voor lepra. Maar dat woord schijnt de lading toch niet te dekken. Huidvraat heeft wel iets moois in zich. Het zal gegaan zijn om een huidziekte zichtbaar aan je lichaam op de een of andere manier. Leviticus 13 bevat tal van voorschriften om de aandoening te ontdekken. Een ziekte dus die aan je huid vrat. Ernstig genoeg in zichzelf. Pijnlijk misschien.

Isolement

Maar met betrekking tot deze ziekte kwam er iets bij, lezen we in Leviticus 13 en 14. Iemand met huidvraat moest worden afgezonderd, ofwel in quarantaine gaan en buiten het legerkamp van Israël verblijven. Leven in de wildernis, afgesneden van contact met mensen, totdat je van je ziekte genezen was. Ook dat is een vorm van leed: social distancing in extreme mate. Maar wat in Leviticus 13 en 14 vooral naar voren komt, is dat iemand die lijdt aan huidvraat onrein moet worden verklaard. Onrein, dat is meer dan ziek. Dat is vies en vuil in de ogen van God. Niet alleen niet toegelaten in de gemeenschap met mensen, maar ook niet in die met God. Iemand met huidvraat was van het hele leven afgesneden. Feitelijk een levende dode.

Bewust gebaar

Schrik bij de mensen, dat kan niet anders. ‘Wat doet hij hier? Hij mag hier niet komen. Misschien besmet hij ons wel.’ Maar Jezus reageert anders: Hij raakt hem aan. Hij deinst niet terug, maar strekt zijn hand uit en raakt hem aan, dwars tegen alle regels en conventies in. Denk je eens in wat dat gebaar betekent. Het is geen achteloos detail dat door Matteüs, maar ook door de andere evangelisten, is opgeschreven. Ze willen er iets mee zeggen wat voor alle omstanders en lezers van toen duidelijk moet zijn geweest. Door de man

aan te raken, vereenzelvigd Jezus zich met hem. Hij wordt zelf onrein. Jezus’ aanraking is meer dan een soort inleiding op de genezing. In dit soort verhalen interesseert ons vaak vooral hoe en dat iemand met ziekte genezen wordt. Het is mooi als je dat mag meemaken. Maar de genezing begint al eerder, die is een gevolg van iets anders: de aanraking van Jezus. Jezus had de man niet hoeven aanraken om hem te genezen. Even later zegt de Romeinse hoofdman: ‘U hoeft alleen maar te spreken en mijn slaaf zal genezen (Matteüs 8:8). Jezus maakt dit gebaar bewust, het is geen onoplettendheid. Zijn aanraking toont zijn hart: ‘Ik zie jou, Ik weet wat jij doormaakt, naar jou gaat mijn liefde uit.’

» *Door de man aan te raken vereenzelvigd Jezus zich met hem* «

Koninkrijk

Zo komt het koninkrijk der hemelen, dat Jezus even hiervoor met zijn Bergrede heeft aangekondigd. Nu daalt Hij de berg af en grote mensenmassa’s volgen hem (Matteüs 8:1). Daarmee breekt een spannend moment aan. De woorden over Jezus’ koninkrijk zijn gesproken, wat zal er nu van blijken in de praktijk? Nou, dit dus. Een melaatse aangeraakt. De quarantaine van deze man opgeheven. Uit zijn sociale en geestelijke isolement gehaald. Voor Jezus geen social distancing, maar vereenzelviging met de man en zijn leed. Zelf een melaatse worden door die ene aanraking. De woorden van Jesaja gaan leven: Hij was het die onze ziekten droeg, die ons lijdten op zich nam (Jesaja 53:4). In dat ene gebaar tekent zich de weg van Jezus al af. Gekomen om de weg van lijdten te gaan: om onze zonden werd hij doorboord, om onze wandaden gebroken (Jesaja 53: 5). Zo komt het koninkrijk van Jezus: met dat ene gebaar van aanraking.

Verandering

Wat zal Jezus' aanraking hebben betekend voor deze man? Op zijn minst zal hij iets hebben gevoeld dat hij lange tijd niet heeft gevoeld. Als er iemand huidhonger had, dan hij wel. Het zal meer zijn geweest: een diepgaande verandering van zijn leven. Want dat is wat een aanraking kan doen. In 1997 raakte prinses Diana een aidspatiënt aan

» Als er iemand huidhonger had, dan hij wel <<

zonder handschoenen, dus gewoon met de blote hand. Ze deed dat in een tijd waarin door velen werd aangenomen dat hiv en aids door lichamelijke aanraking werden overgedragen. In 2013 omhelsde paus Fransiscus op het Sint-Pieterplein in Rome de Italiaan Vinicio Riva, een man die leed aan een genetische afwijking, waardoor zijn hele lichaam bedekt was met bulten en zwellingen. De man die bij iedereen afschuw opriep, werd door paus

Om over door te denken of te praten

- Stel dat jij in de menigte rond Jezus had gestaan en getuige was geweest van dit tafereel: wat zou je hebben gedacht, gevoeld?
- Wat betekent het voor jou dat Jezus zich met jouw ziekte, leed, onreinheid of wat ook vereenzelvigd? Heb jij dat wel eens ervaren?
- Wat heb jij liever: een aanraking zoals die van Jezus of een gesproken woord van troost of bemoediging?
- Ga eens na voor wie in jouw omgeving van werk, kerk, buurt of familie jij een isolement kunt doorbreken of wie misschien zit te wachten op een aanraking in de stijl van Jezus? Hoe zou jij dat kunnen doen? Natuurlijk hoort bij deze vraag: niet alleen denken, maar ook doen!

Fransiscus liefdevol omhelsd. Dat is de kracht van aanraking, ook van Jezus' aanraking. En die mag je gerust verbreden. Niet alleen naar deze man met zijn huidvraat, maar ook naar ons. Want zijn wij niet allemaal lijdens, mensen met bulten en zwellingen? Sterker nog, onreinen in de ogen van God, uitgestoten uit de gemeenschap met Hem die het Leven zelf is? Dan is daar Jezus die aanraakt. Zijn hart gaat naar je uit. Hij vereenzelvigd zich met jou en mij.

Klein

In de tijd van nu wordt de social distancing gelukkig langzaam minder. Maar mensen die aanraking nodig hebben, zullen er blijven. Aanrakingen die net even het verschil maken. Misschien heb je het zelf wel eens meegemaakt: een kaart, een knipoog, een schouderklop in een tijd dat je moeilijk zat. Geen oplossing werd aangedragen, er veranderde niks, maar je werd wel gezien en erkend. Hoe belangrijk zijn onze gebaren van aanraking voor

» Een aanraking kan zorgen voor diepgaande verandering <<

de ander? Iedereen komt ze tegen. De mensen die geblutst zijn, besmet geraakt. Misschien zitten ze wel onder het vuil. Hij met dat stigma, zij met haar psychische ziekte. Wat kun je doen? Vaak niet eens zoveel, je staat zo machteloos. Oplossen kun je het niet, hoe graag je misschien ook wilt. Maar je kunt wel zeggen: 'Je gaat gebukt onder een last die ik niet voor je kan dragen, maar ik kan je wel aanraken. Ik zie je en heb je lief.' Ik besef goed: het is snel opgeschreven, je kunt dit nu lezen, je zelfs voornemen om het ook te doen, maar gemakkelijk is het niet. Zit de ander erop te wachten? Ik merk het zelf ook: ik kijk snel over mensen heen. Ik ben Jezus niet. Hoe doe je dat dan, aanraken in de stijl van Jezus? Bedenk dat maar eens voor jezelf. Het hoeft geen groots en meeslepend gebaar te zijn. Dat was Jezus' gebaar ook niet. Het was klein, maar in dat kleine kwam een wereld mee.

MAURITS OLDENHUIS IS PREDIKANT VAN HET
BAKEN IN BERGSCHENHOEK

Lees-, kijk- en luistertips

VOOR GELOOFS- EN GEMEENTEOPBOUW

Vertel eens...

Begin oktober is de week van de opvoeding. Verschillende kerkelijke organisaties moedigen gemeenten aan om zondag 10 oktober in het teken te zetten van geloofsofvoeding. Met het thema 'Vertel eens...' dagen ze je uit om met elkaar in gesprek te gaan. Hoe getuig je van je geloof in de gemeente? Hoe maken we elkaar vertrouwd met geloven als we niet vertrouwd zijn met het delen van ons geloof? Juist als het gaat om jongere generaties is het van belang om geloofservaringen en -kennis in verhaal en gesprek door te geven. Het thema is gestoeld op Psalm 78: 'Onze ouders hebben het ons verteld. Wij willen het onze kinderen niet onthouden, wij zullen aan het komend geslacht vertellen van de roemrijke, krachtige daden van de HEER, van de wonderen die hij heeft gedaan.'

Meer informatie en tips staan op www.missionederland.nl/weekvandeopvoeding/2021.

Heibel in de kerk

Hoewel je als ambtsdrager veel moois mag zien en meemaken in de kerk, heeft de roeping ook een keerzijde. Je maakt ook veel mee van de minder fraaie kanten van de geloofsgemeenschap. Soms gaat het om onvrede, spanning tussen gemeenteleden of word je zelf onderdeel van een conflict. Allemaal situaties waarin het gesprek tussen broers en zussen onderling al snel tot spanning en verwijdering kan leiden. Kan het ook anders? Om je te oefenen in het omgaan met de emotionele uitdagingen die een pittig gesprek kan meebrengen, biedt *Weet wat je gelooft* nu een toerusting in 'geweldloze communicatie', naar het gelijknamige boek van Marshall B. Rosenberg. Het doel is om zelf, voor zover dat kan, de vrede te bewaren naar de woorden van Paulus in Romeinen 12. Sleutelwoorden zijn verbinding houden, luisteren naar jezelf en de ander, en (emotionele) behoeften herkennen. Na de introductie die op 15 november plaatsvindt, is het mogelijk om deel te nemen aan een basiscursus.

Meer informatie en aanmelden via www.weetwatjegeloof.nl/seminars/vrede.

Kom en zie

Wie was Jezus voor de mensen om Hem heen? Deze vraag vormt het vertrekpunt voor *The Chosen*, een filmserie over het leven van Jezus. Gedurende de afleveringen maken we kennis met allerlei personages uit de evangeliën en wordt Jezus' werkzame tijd op aarde in beeld gebracht. Bedenker en regisseur Dallas Jenkins start bij de roeping van de discipelen en hoopt zeven

series te kunnen uitbrengen. Bijzonder is dat het hele project via crowdfunding wordt gefinancierd. Inmiddels is een bedrag van meer dan vijftientwintig miljoen dollar opgebracht. Met een app is de serie wereldwijd gratis te bekijken. Het eerste seizoen is nu ook op dvd verschenen. Een boek en dagboek zullen dit najaar volgen via NEEMA, de muziek- en filmtak van uitgeverij Vuurbaak.

Meer informatie vind je op www.thechosen.nl

Zoekmachine voor theologische artikelen

Voor wie zich regelmatig verdiept in theologische thema's of bijbelkwesties zou het zomaar een uitkomst kunnen zijn: een verzamelwebsite van artikelen uit Nederlandstalige theologische tijdschriften. Het Evangelisch College werkt aan een website met verwijzingen naar meer dan 13.000 artikelen uit onder andere *Theologia Reformata*, *Kontekstueel*, *Studiebijbel Magazine* en *Wapenveld*.

www.theologischetijdschriften.nl is gratis toegankelijk.

Klimaatalarm en het visioen van Jezus

De ondergang valt niet meer af te wenden. Het jongste rapport van het VN-klimaatpanel (IPCC) windt er geen doekjes om. De klimaatverandering is onomkeerbaar en volgens het eensgezinde oordeel van de deskundigen staan ons grote rampen te wachten. Zeespiegelstijging en overstromingen zullen ook Nederland deels onbewoonbaar maken. De politiek zou nu doortastend moeten zijn, maar wordt verlamd door tegenstellingen. Is er nog hoop voor de mensheid en voor de schepping?

Er staat een verhaal in de Bijbel waarin God de koning van Babel de ondergang aanzegt (Daniël 4). Historisch gezien is het een wonderlijk verhaal, maar het houdt ons vooral een spiegel voor en krijgt een verrassende actualiteit als je het vanuit een ecotheologische invalshoek leest. Koning Nebukadnessar droomt van een boom in het midden van de aarde die zo groot wordt dat hij uiteindelijk tot aan de hemel reikt. 'Zijn bladeren waren prachtig, zijn vruchten overvloedig en hij bood voedsel aan allen. De dieren van het veld zochten zijn schaduw op, de vogels van de hemel nestelden in zijn takken, alles wat leeft werd door hem gevoed.' Toch geeft een engel opdracht om de boom te kappen en het lot van de dieren te laten delen. Daniël legt uit dat dit op Nebukadnessar zelf betrekking heeft. Zeven jaar lang zal hij gras eten als de koeien, totdat hij de macht van God erkent.

Het IPCC-rapport beluister ik als de boodschap van deze engel die vandaag een nog drastischer onheilstijding brengt. Zelfs als het roer vandaag nog radicaal wordt omgegooid, komen we niet meer van de klimaatrampen af. Dat is schrikken, al komt het niet onverwacht. Het treft mij dat Daniël intussen ook aandacht vraagt voor de slachtoffers van Nebukadnessars bewind: 'Doe uw zonden teniet door vrijgevig te zijn en maak uw onrechtvaardigheid goed door u te ontfermen over de armen – misschien dat uw welzijn dan mag voortduren.' Zou dit advies ook op onze klimaatcrisis toepasbaar zijn?

Kosmische boom

Vreemd genoeg beweerden Nebukadnessars waarzeggers dat zij zijn droom niet konden verklaren. De betekenis ligt er toch dik bovenop? Grootmachten in het oude Nabije Oosten vergeleken zichzelf wel vaker met een kosmische boom die iedereen leven en overvloed bood. Hun zegen strekte zich zelfs

uit tot heel de schepping. Je reinste propaganda natuurlijk. Zoals de Romeinen graag over de Pax Romana spraken alsof zij geen totalitair systeem, maar een vreedzaam hadden gesticht. Dat beeld van die kosmische boom laat vooral een groot geloof in het eigen systeem zien en moet Nebukadnessar vertrouwd zijn voorgekomen. Maar de onheilstijding van de engel verontrust hem. Die konden zijn hovelingen bovendien niet uitleggen. Of wilden ze dat liever niet? Zou het echt onmacht zijn? Of eerder onwil om het eigen failliet onder ogen te zien, het einde van een systeem waarin ze heilig geloofden? Struisvogelpolitiek is van alle tijden.

Klimaatontkenners

Vergelijk het met 'klimaatontkenners' vandaag. Terwijl de onderzoeksrapporten talrijk en eenduidig zijn, bosbranden en overstromingen de klimaatverandering zelfs al zichtbaar maken, sluiten zij hun ogen voor de rol van de mens. Ook veel politici en multinationals weigeren nog steeds te aanvaarden dat onze levensstijl de schepping verwoest en net als de boom van Nebukadnessar totalitair geworden is, omdat ze alles wegdrukt wat kwetsbaar is. Hun zelfbeeld is ideologisch gekleurd: is dit niet het grote Babel dat wij gebouwd hebben? Dat laat je je toch niet zomaar afnemen door al die 'klimaatdrammers'? Het IPCC is echter onverbiddelijk, net als die engel in Nebukadnessars droom: onze manier van leven heeft geen toekomst. Radicale bekering is nodig. Misschien dat ons welzijn dan mag voortduren.

Contrast

Vanwege de factor 'mens' is de kans natuurlijk groter dat het onheil onafwendbaar is. Of is dat te pessimistisch gedacht? Veel mensen geloven in onze eigen innovatieve kracht. Als we alles op alles zetten, zouden we de klimaatproblemen wel

aankunnen. Gelet op de omvang van de schade die we nog steeds aanrichten, zie ik dat zelf somber in. Toch ben ik niet zonder hoop voor de schepping. Het treft mij dat Jezus het beeld van de kosmische boom ook gebruikt, in zijn gelijkenis van het mosterdzaadje. Het koninkrijk van God begint klein, maar groeit uit tot een struik met grote takken, 'zodat de vogels van de hemel in zijn schaduw kunnen nestelen' (Marcus 4:32). Dat van die vogels is niet slechts een bijkomstig beeld om de omvang van de groei te illustreren, Jezus roept er een contrast mee op. Een contrast met de systemen waarin aardse machthebbers geloven. Hun ideologische claim van voorspoed en veiligheid voor iedereen ziet voorbij aan de slachtoffers die vallen. Daniël legt daar de vinger bij als het gaat om de armen. Klimaatrapporten doen hetzelfde voor de schepping. Het koninkrijk dat God voor ogen staat heeft echter alles in zich om werkelijk leven te geven, in al zijn volheid, en heel de schepping daarin te laten delen.

» Voor optimisme zie ik geen reden, wel voor hoop «

Traditioneel maakt men van die vogels vaak volken die in Gods rijk mogen delen. Maar juist de scheppingstaal die Jezus gebruikt, is veelzeggend. Het is een perspectief dat we vandaag hard nodig hebben in ons

Samenvatting

Begin augustus verscheen een nieuw alarmerend klimaatrapport met als belangrijkste conclusie dat klimaatveranderingen nu al merkbaar en onomkeerbaar zijn. De opwarming van de aarde is ontstuitbaar en we krijgen hoe dan ook met extremer weer te maken. De droom van Nebukadnessar uit Daniël 4 houdt ons in deze situatie een spiegel voor. Onze manier van leven is totalitair geworden, maakt te veel slachtoffers en heeft geen toekomst meer. De enige hoop, ook voor de schepping, ligt in het evangelie van Jezus. In de schaduw van het koninkrijk van God kunnen de vogels van de hemel nestelen. Dat visioen wil inspireren om vandaag al anders te gaan leven.

getuigenis van het evangelie. In Gods koninkrijk komt heel de schepping thuis (zie ook Romeinen 8:21).

Koningschap

Dat heeft alles te maken met hoe Jezus dat koninkrijk belichaamt. Eén klein zinnetje uit Nebukadnessars droom wordt door Daniël niet uitgepakt. De engel zegt niet alleen dat God bepaalt wie het koningschap krijgt toebedeeld, maar ook: 'zelfs de laagste onder de mensen kan daartoe verheven worden' (Daniël 4:14). Vanuit het evangelie valt daar licht op. Dit is precies wat God in Jezus heeft gedaan. Hij werd een slaaf en vernederde zich aan het kruis. Aan deze nederigste onder de mensen heeft God het koningschap toevertrouwd, dat wij mensen niet hebben waargemaakt. Dat koningschap is veilig in zijn handen, want Hij oefent het uit in diepe eenheid met God. Daar vaart iedereen wel bij. Onder zijn heerschappij worden de armen niet het slachtoffer, maar ook de schepping niet.

Hoop

De signalen van klimaatverandering en het vooruitzicht van klimaatrampen kunnen mij soms lamslaan. Ik ben bezorgd om de toekomst van mijn kleindochters, want voor optimisme zie ik geen reden meer. Maar gelukkig wel voor hoop. Dankzij het evangelie van Gods koninkrijk waarin de hele schepping zal thuiskomen. Deze hoop wakkert ook mijn verlangen aan om vandaag al vanuit dit perspectief te leven en zorgzaam met de schepping om te gaan.

Als we dan ook nog Daniëls raad ter harte nemen en vrijgevig worden in plaats van steeds meer consumeren, ons ontfermen over armen in plaats van onrechtvaardigheid laten voortbestaan, vertonen we het beeld van Jezus en krijgen Gods koninkrijk gestalte. Ogenshijnlijk stelt het nog weinig voor, maar het heeft alles in zich om mens en dier weer hoop te geven. De keus waarvoor het klimaatrapport mij plaatst, is of ik de droom van Nebukadnessar wil uitleven of wil leven uit het visioen van Jezus. Natuurlijk hoop ik dat de politiek de moed zal hebben om verandering in gang te zetten. Maar daar hoef ik niet op te wachten. De hoop die het evangelie mij geeft inspireert mij om zelf ook stappen te zetten. Het is toch een geweldig vooruitzicht voor heel de schepping dat ook de vogels van de hemel kunnen nestelen in de schaduw van Gods koninkrijk?

JAAP DEKKER IS BIJZONDER HOGLERAAR 'BIJBELONDERZOEK EN CHRISTELIJKE IDENTITEIT' AAN DE TUK EN BETROKKEN BIJ DE NIEUWE MINOR 'ECOLOGISCHE THEOLOGIE'

Samen spreken over corona

Wat betekent de kerk voor jou na anderhalf jaar coronamaatregelen? (Hoe) vind jij er je plek terug? Er wordt van alles geroepen over de gevolgen van corona voor de samenleving en kerk op de lange termijn. Deze kringenrubriek is allereerst bedoeld om het gesprek aan te gaan over de persoonlijke ervaringen en voornemens om zo van elkaar te leren en elkaar te bemoedigen.

De ervaringen zijn verschillend. Er was de dreiging van ziekte en dood. Er was verdriet en pijn om overlidens, om daarin niet bij elkaar te kunnen zijn en elkaar vast te kunnen houden. Maar er was ook de ervaring van saaiheid en verveling. En, zoals Erik Stolper (bladzijde 7) zegt: 'Het had ook voordelen, we hoefden bijvoorbeeld minder hard te werken voor de kerk.'

Zielsrijkdom

De gevolgen van corona zijn nog steeds merkbaar. Stolper: 'Ondertussen zijn de verbindingen onderling wel verzwakt, waarmee de kerk in het hart geraakt is.' Het roept vragen op, zoals Dorine van 't Veld het verwoordt: 'Wat doet het met de gemeente als mensen online blijven kijken? Gemeente-zijn is samenleven, fysiek. Digitale netwerken kunnen dat niet vervangen, alleen aanvullen.' Er is de impuls om te doen alsof corona voorbij is en verder te gaan alsof er niets gebeurd is. Klaas Quist waarschuwt voor behoudzucht. Wees er niet op uit om het oude en vertrouwde te bewaren, maar graaf dieper. 'Het gaat immers uiteindelijk niet om de vraag hoe het met de kerk is, maar om de vraag wat God, in ons dorp, in onze stad, aan het doen is' (bladzijde 11). Volgens Tim

Vreugdenhil is een kerk geroepen om 'opener dan ooit' te zijn om van de haar gegeven 'zielsrijkdom' uit te delen. Dat kan aan de hand van vijf dimensies: spiritualiteit, innovatie, inspiratie, communicatie en commitment.

Aan de slag

Overdenk en bespreek de volgende vragen:

Wat heeft coronatijd met mij gedaan? Hoe heeft mij dat veranderd in mijn relatie tot God, anderen en de kerk?

Schrijf vier woorden op als antwoord.

Ga niet gelijk het gesprek over deze vraag aan, maar geef iedereen tijd om in stilte (of met mooie muziek op de achtergrond) erover na te denken, zodat iedereen tot haar/zijn eigen antwoord kan komen.

Laat iedereen de vier woorden delen. Laat wie dat wil de woorden kort toelichten.

Wat heb je persoonlijk, als kring en als kerk in de afgelopen tijd ontvangen en geleerd? Wat wil je daarvan meenemen? Hoe doe je dat?

Neem de tijd om God te danken en te bidden.

Online

Wil je verder nadenken over hoe jullie als kerk samen verder kunnen na corona. Kijk dan eens op het online deel van deze rubriek. Daar vind je links naar diverse ideeën en tips.

BRAM BEUTE IS REDACTEUR VAN *ONDERWEG* EN PREDIKANT VAN DE BAZUINKERK IN KAMPEN

> De rubriek Kringen is bedoeld voor huiskringen en sluit inhoudelijk aan bij het thema van het nummer. De rubriek krijgt online een vervolg met extra verdieping, bronnen en adviezen om praktisch met het thema aan de slag te gaan. Zie onderwegonline.nl/kringen-OW713

THEA WESTERBEEK OVER VERGEVING, BESCHIEDENHEID
EN ONBEZORGD LEVEN

‘Ik durf nu keuzes te maken die meer bij mij passen’

Thea Westerbeek is hoofdredacteur van het magazine *Elisabeth*. Via het blad kan ze veel lezers bemoedigen en inspireren en dat roept ze graag van de daken, zeker nu het magazine ruim negentig jaar bestaat. Maar zelf hoeft ze niet zo nodig in de spotlights. ‘De keerzijde van bescheidenheid is dat je daarmee je eigen talenten begraaft.’

T

hea houdt enorm van stilte. Zeldzaam in Nederland, maar niet in haar achtertuin in Midden-Drenthe. Het is hier zo rustig, groen en idyllisch dat je

denkt in een parallele wereld te zijn aanbeland. Aan een hoge boom bungelt een schommel, in de verte slenteren koeien door de wei. ‘Elke ochtend dat ik mijn huis uitloop, denk ik: wow, hier woon ik dus.’

Echtgenoot Johan brengt koffie en legt bij vertrek liefdevol z’n hand op het hoofd van zijn geliefde.

Hij heeft je lief, zo te zien.

‘Zie je dat? Grappig... Dat hoor ik vaker. Ja, hij heeft me lief, en ik hem. Dat zie ik als een groot voorrecht, zeker omdat ik weet dat het ook heel anders kan.’

Jeugd

Dat laatste, dat het ook anders kan, is een verhaal waar Thea niet graag over praat, want het is ‘geen leuk’ verhaal. Haar ouders kunnen zich niet meer verdedigen, zegt ze, want zij leven niet meer. ‘En ik heb een verantwoordelijkheid richting mijn broers en zussen. Ik kom uit een groot gezin en mijn ouders hadden geen goed huwelijk. Desondanks hebben ze, denk ik, alles geprobeerd om ons goed op te voeden. Daarvoor heb ik veel respect. Maar het was thuis geen veilige haven. Mijn vader was driftig en kon elk moment ontploffen, dan had hij zichzelf niet in de hand. Dat gebeurde niet vaak, maar zorgde er wel voor dat ik altijd op mijn hoede was.’

Komt daar je gevoelige aard vandaan?

‘Ja, en het willen aanpassen, zodat er maar niks naars gebeurt. Door die jeugd heb ik veel nagedacht over: waarom gedragen mensen zich zoals ze doen, hoe

is iemand zo geworden? Dat heeft ook mijn geloof beïnvloed. Ik kan nu zeggen: begrijpen is bijna vergeven. Ik weet wat voor jeugd mijn vader heeft gehad, waardoor ik begrijp waarom hij zo is geworden en moeilijk met zijn emoties kon omgaan. Zo heb ik hem kunnen ‘ontschuldigen’, vlak voor zijn dood. Overigens heb ik net zo goed iets van hem geleerd, namelijk dat liefde een opdracht is. Voor hem voelde dat daadwerkelijk zo, het was geen gemakkelijke opdracht, maar ik vond het heel knap dat hij dat zo uitdroeg.’

» ‘Ik kan nu zeggen:
begrijpen is bijna
vergeven’ «

Godsgeschenk

‘Ik ben een nakomertje, mijn moeder was 47 toen ze mij kreeg. Ik kan me voorstellen dat het geen fijne verrassing was toen ze op die leeftijd nog ontdekte dat ze zwanger was. Mijn ouders noemden mij Theodore, Godsgeschenk, en dat vind ik een getuigenis. “Al ben je nummer zeven en zijn wij oud, toch ben je welkom” – dat. Ik heb nooit het gevoel gekregen dat ik ongewenst was.’

Jullie zijn bewust kinderloos gebleven. Heeft dat met die onveilige setting van vroeger te maken?

‘Zeker. Omdat ik zag hoe moeilijk mijn ouders het opvoeden vonden, heb ik daar zelf ook veel over nagedacht: durf ik dat aan? Kan ik een kind wél een veilige setting bieden? Ik heb dat niet aangedurfd,

» ONTMOETING

zo simpel is het. Een kind is geen hond die je naar het asiel brengt als het niet meer gaat. Johan is daarin meegegroeid. Overigens heb ik vanuit mijn geloof enorm met die keuze geworsteld. Als vrijgemaakt meisje ben ik toch opgegroeid met de gedachte: kinderen krijgen is een zegen, zo bouw je mee aan Gods koninkrijk. Dus voelde ik me tekortschieten tegenover God en bad ik mijn knieën stuk – geef me de moeder! – maar het kwam niet.'

» 'Ik denk dat ik erg bescheiden ben, soms te bescheiden' «

Was het verlangen er wel?

'Nee, totaal niet, nooit. Enkel beduchtheid voor de grote verantwoordelijkheid. Het ouderschap moet iets geweldigs zijn, maar niet voor mij. Zonder wiskundeknobbel moet je geen wiskunde gaan studeren, zo zie ik het een beetje – al gaat de vergelijking misschien mank.'

Geen groepsmens

Johan neemt Thea grappend een 'tweepersoonsmens' en dat klopt. Een groepsmens is ze nooit geweest, op de basisschool al niet. 'Groepen kosten mij veel energie. Na een spreekbeurt ben ik total loss, familieweekenden trek ik niet tot het eind. Het heeft lang geduurd voor ik daarin voor mezelf op durfde te komen, ik wilde me conformeren aan de rest, dacht dat ik onnodig moeilijk deed. Het fijne van ouder worden vind ik dat ik keuzes durf te maken die meer bij mij passen. Laatst gingen we met een personeelsuitje stappen, maar dat is niks voor mij, dus ik zei: geef mij maar een fiets. Nou, ik heb genóten.'

Je gaf vooraf aan dat je niet graag wordt geïnterviewd. Waarom niet?

'Ik sta niet graag in de belangstelling. Dit interview heb ik ook niet voor mezelf gezocht, de aanleiding is dat *Elisabeth* negentig jaar bestaat. Ik ben best open, maar ook introvert, laat mij maar lekker in m'n kamertje schrijven. En het zal iets met een innerlijke onzekerheid te maken hebben.'

Onzeker waarover? Of je wel iets te vertellen hebt?

Een lachje. 'Tja, Wilfred... misschien wel. Ik denk dat ik erg bescheiden ben, soms te bescheiden, dat is het ook. Toen ik nog eindredacteur van *Eva* was en werd

gevraagd om ergens te spreken, wees ik altijd naar collega's; vraag haar maar, zij kan het beter. De keerzijde is dat je zo je eigen talenten begraaft. Want áls ik dan een spreekbeurt gaf, kreeg ik er wel complimenten over. Uiteindelijk ben ik toch een teamspeler, ik moedig mensen graag aan om hun talenten te ontplooiën en ik verlang ernaar dat God levend wordt in levens van mensen. Dat heb ik gelukkig kunnen verwezenlijken, doordat ons blad bij zoveel mensen terecht komt.'

Wat vind je het mooiste van je werk?

‘Samen een idee verzinnen, dat bundelen in een magazine en daarmee mensen inspireren. Je begint met niks en een tijd later valt er iets waardevols bij mensen op de mat, geweldig.’

Nier doneren

Op de vraag of Thea een hoogtepunt kan noemen uit haar acht jaar bij *Elisabeth*, last ze een korte denkpaauze in. Na een hap krentenbrood herinnert ze zich een mannelijke lezer die een lezersoproepje wilde doen, zijn vrouw had dringend een nier nodig. ‘Een oproepje voor zoiets vond ik niet passend, maar omdat zijn vrouw in een levensbedreigende situatie zat, wilde ik toch iets doen. We lieten hem een fictieve brief aan zijn vrouw schrijven, waarin indirect om de donornier werd gevraagd. Een lezeres heeft toen haar nier geschonken, dat had ik nooit verwacht. Een onvoorstelbaar verhaal.’

Je geeft lezingen over inspirerend ouder worden en onbezorgd leven. Wat vertel je dan?

‘Dat ik zelf niet zo onbezorgd leef, dus in de eerste plaats tegen mezelf praat. Waar ik me nu nog bezorgd over maak? Dat er aan mijn gevoel van veiligheid wordt gerammeld. Dan raak ik uit m’n evenwicht. Onze trouwtekst is: wees in geen ding bezorgd, maar daaraan denk ik niet op zo’n moment. Ik ga dan door diepe dalen, ik blijf piekeren en kan niet slapen, totdat ik besef: o ja, God is er ook. Ik ben zeven jaar zpp’er geweest en had altijd werk, maar maakte me toch zorgen of ik aan het einde van de maand wel uitkwam. Later, in loondienst, is het weleens gebeurd dat ik bang was voor een negatieve beoordeling; daar zat ik echt van in de zenuwen, ik had al helemaal uitgedacht dat ik mijn baan zou verliezen en ons huis moest verkopen. Maar op dit moment is mijn leven redelijk onbezorgd. Ik vind het ontzettend fijn om met Johan getrouwd te zijn. Hij is een evenwichtig mens.’

Wat is jullie geheim?

‘Natuurlijk dat het een goede match is, daar begint het mee. Je moet het geluk hebben dat je de juiste tegen het lijf loopt. Daarbij moet je elkaar accepteren zoals die ander is, ook de mindere kanten. Johan kan goed luisteren en heeft zelf weinig woorden nodig, maar er zijn ook momenten dat ik zou willen dat er wat meer tekst uitkwam, zal ik maar zeggen. Maar je kunt niet wensen dat iemand zich opeens anders gedraagt op het moment dat het jou uitkomt.’

En wat is de keerzijde van met jou getrouwd zijn?

‘Dat zou je hem moeten vragen. Dat heb ik ook vaak gedaan – “Wat vind je lastig aan mij?” – maar daar komt gewoon niks uit, haha! Het schijnt aangenaam te zijn

met mij. Er is niets aan mij waar hij zich aan ergert, maar dat zegt vast ook iets over hem.’

Enthousiast over Jezus

Het basisjaar van de Evangelische Hogeschool was in Thea’s studietijd onderdeel van de School voor Journalistiek. Daar kwam ze evangelische christenen tegen die gepassioneerd waren over Jezus. ‘Dat vond ik zo apart, ik kende dat niet. Wel dacht ik als vrijgemaakt meisje in de ware kerk te zitten, maar doordat ik mijn medestudenten met Jezus zag weglopen, dacht ik: laat ik zelf de Bijbel eens lezen. Thuis lazen we er driemaal daags uit, maar nu begon ik alles te onderstrepen wat me aansprak. Ik begon bij Matteüs, omdat ik over Jezus wilde lezen. Ik onderstreepte zoveel dat ik

» ‘Ik verlang ernaar dat God levend wordt in levens van mensen’ «

langzamerhand helemaal enthousiast werd over Jezus; zo origineel, zo anders, zo wilde ik ook in het leven staan. Inmiddels is dat zo verweven met mijn leven, dat ik de rijkdom ervan weleens vergeet. Laatst werd ik daar weer op gewezen in een gesprek met niet-gelovige vrienden; zij wilden graag geloven in een leven na dit leven, omdat ze het alternatief zo leeg vonden. Dat opende mijn ogen opnieuw, zo van: wow, dat perspectief hebben wij dus. Dat je weet dat God je draagt en daardoor zelf meer kunt verdragen.’

WILFRED HERMANS IS JOURNALIST EN TEKSTSCHRIJVER

Thea Westerbeek (1964) groeide op in Amersfoort, in een Gkv-gemeente. Sinds de jaren negentig woont zij in Drenthe; ze bezoekt een PKN-gemeente en was daarin actief in de kerkenraad, onder meer als voorzitter. Regelmatig spreekt Thea in het land over ‘onbezorgd leven’. Zij heeft een eigen tekstbureau. Daarnaast werkt Westerbeek bij zorgorganisatie Stichting Sprank, op de communicatieafdeling. Sinds acht jaar is zij hoofdredacteur van het magazine *Elisabeth*, een uitgave van Royal Jongbloed; dit jaar viert *Elisabeth* het negentigjarig jubileum.

En ondertussen buldert de storm

Wie een argeloze strandwandeling maakt bij de Zandmotor ten zuiden van Den Haag, of bij de Tweede Maasvlakte, loopt een goede kans op resten van een heel oud verhaal te stuiten. Het opgespoten zand blijkt een rijke vindplaats van vuistbijlen, vuurstenen, mammoetbotten en andere resten van dierlijke en menselijke bewoning van de Noordzee. Ze getuigen van een tijd dat de Noordzee nog niet bestond en de Thames, de Rijn en de Schelde samenvloeiden in een drassig en vruchtbaar land.

Doggerland noemen archeologen het gebied dat onder vissers bekend staat als de Doggersbank, nu een 'hoogvlakte' op de bodem van de Noordzee. In 6150 voor Christus maakte een tsunami, veroorzaakt door het schuiven van de Storeggaplaten ten westen van Noorwegen, een definitief einde aan Doggerland, de Noordzee was een feit. In het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden is nog tot 31 oktober de tentoonstelling *Doggerland* te zien met mooiste vondsten, waaronder een schedelfragment van Krijn de Neanderthaler.

Verhalen uit de prehistorie doen me vaak duizelen. Ze zijn misschien ook wel te groot om te bevatten en ik kan me er moeilijk mee identificeren. Maar nu ik aan een boek over de geschiedenis van de Noordzee werk, kan ik niet om het verhaal van Doggerland heen. En toen verscheen deze zomer ook nog de roman *Storegga* van de Franse

schrijfster Élisabeth Filhol in vertaling, waarin deze duizelingwekkende ontwikkelingen heel dichtbij worden gebracht.

›› **'En nu ontploft hij, als een bom'** ‹‹

Het is begin december 2013 als de weerstations in Noord-Europa in opperste staat van paraatheid zijn. Er wordt een orkaan verwacht. 'Gefascineerd hadden ze toegekeken hoe hij opbloeide, hoe hij eerst nog rustig in zijn lagedrukgebied lag te slapen, maar werd wakker gekust door een vochtige, subtropische wind die verdwaald was geraakt aan de randen van de Noordelijke IJsee. En nu ontploft hij, als een bom.' Weldra zal hij het

Noordzeegebied in zijn greep nemen en als decor aanwezig blijven in het kleine verhaal dat zich binnen deze immense natuurkrachten afspeelt. Filhol voert niet alleen een groep geologen op; voormalige studievrienden, de Noordzee, de storm, de kusten en eilanden worden personages die mensen met elkaar verbinden.

>> **Is de schade van destijds te herstellen?** <<

Weerman Ted Hamilton ziet op de beeldschermen in het Met Office in Exeter de storm naderen. Voor hij een persconferentie geeft, stuurt hij een bericht aan zijn zus Margaret. Ze is gespecialiseerd in Doggerland en getrouwd met Stephen die bij Windforce werkt, dat windmolenparken op zee bouwt. Dan is er nog Marc, de Fransman die ooit deel uitmaakte van hun vriendengroep en carrière heeft gemaakt in de oliewinning op zee. De drie werken bij partijen met conflicterende belangen, ze zullen elkaar ontmoeten op een congres in Esbjerg in Denemarken. Als het vliegtuig dat Margaret en Stephen vanuit het Schotse Aberdeen erheen moet brengen tenminste zal opstijgen met deze windkracht. Marc reist per auto en is de anderen een dag vooruit.

Al snel wordt duidelijk dat zich tussen Marc en Margaret een drama heeft afgespeeld in de relationele sfeer, jaren geleden, waarin Ted een dubieuze rol speelde. Ze zullen elkaar weer voor het eerst sinds lange tijd zien op het congres. Wat is er nog tussen hen? Is de schade van destijds te herstellen en willen ze dat wel? Dat is de dragende verhaallijn van deze bijzondere roman, die Filhol opbouwt uit krachtige, maar lange zinnen. De winderige sfeerbeschrijvingen zijn zo sterk dat je de neiging hebt een raam dicht te doen voor je verder leest. Filhol vertelt met dezelfde vaart over ontwikkelingen in het klimaat, zeespiegelstijging, de rol van de olie-industrie en wil daarin erg veel informatie kwijt. Voor wie zich interesseert in deze ontwikkelingen, is het heerlijk om te lezen. Het drama tussen de personages ontspint zich vooral in de laatste honderd pagina's, als je zintuigen al helemaal zijn voorbereid op krachtige windvlagen en overstromingen. Filhol laat je de invloed van de zee en de dreigende klimaatverandering intens voelen, en zet je tegelijk een menselijk drama voor. En ondertussen buldert de storm maar door.

ARIE KOK IS JOURNALIST EN TEKSTSCHRIJVER

Naar aanleiding van:

Elisabeth Filhol, *Storegga*.
Amsterdam (Wereldbibliotheek),
2021. 272 pagina's, € 22,99.
ISBN 9789028451193.

Mijn mening in het kort:

- Originele en beeldende roman over klimaatverandering.
- Filhol geeft wel erg veel informatie, dat is soms doorbijten.
- Onthult pijnlijke waarheden over natuur en klimaat.
- Speciaal aanbevolen voor liefhebbers van natuur en wetenschap.

Regenboog

Op onze klike zit een regenboogsticker. Die zit er al tientallen jaren. Een overblijfsel van de 'Er is hoop'-campagne van Agapè, ergens in de jaren tachtig van de vorige eeuw. In onze tijd tonen kerken, gemeentebesturen en bedrijven hoe politiek correct ze zijn door de regenboogvlag uit te hangen. Maar je wordt dan wel beoordeeld of je voldoet aan de strenge criteria die gelden voor het mogen tonen van deze *badge of honour*. Althans zo ging het in Schotland, waar de Nationale Gezondheidsdienst haar medewerkers ermee bedankte voor hun inzet in de coronatijd. De LGTB-etcetera beweging maakte bezwaar tegen de 'culturele toe-eigening' van hun geliefde symbool. Als iedereen er zomaar gebruik van kan maken, dan heeft die regenboog straks niks meer te zeggen.

» De regenboog heeft niets te maken met emancipatiestrijd «

Men ziet dan even over het hoofd dat die toe-eigening (een ander woord voor inpikken) al eerder door de beweging zelf is gedaan. De regenboog als symbool komt toch echt uit de Bijbel en heeft helemaal niets te maken met de emancipatiestrijd die vandaag de gemoederen bezighoudt. Het is een teken van de trouw van God, die na het oordelen van de aarde door de zondvloed belooft dat Hij deze aarde - met haar structuur en regelmaat - in stand zal houden tot de jongste dag. Voor alle komende generaties een teken van Gods verbond. Als de regenboog ons ergens aan herinnert, dan is het aan God die betrokken is op onze wereld en haar opnieuw zal oordelen als Hij komt.

In de oorlog werden de Nederlandse Joden makkelijk weggevoerd omdat ze duidelijk waren te herkennen aan de Jodenster. De mythe bestaat dat de Denen overwogen om de hele bevolking zo'n ster te laten dragen uit solidariteit. Dat is nooit gebeurd, omdat de nazi's daar de Jodenster niet hebben ingevoerd. Maar het idee van 'verdunding' van een symbool dat gebruikt wordt om mensen te onderscheiden in goed en fout spreekt me wel aan.

In onze samenleving word je al snel gecancelled als je de vergaande agenda rond acceptatie van transgender en homoseksualiteit niet toejuicht. Als orthodox christen die met nogal wat reserve tegen bepaalde ontwikkelingen rond dit thema aankijkt, droom ik soms van een internationale beweging *Reclaiming the rainbow*. In elk geval laat ik die 'Er is hoop'-sticker nog maar even zitten. Goede kwaliteit sticker trouwens van Agapè.

DICK WESTERKAMP IS EMERITUS
PREDIKANT VAN DE LICHTBOOG IN
HOUTEN

Nieuws

GS en LV beginnen met bespreking nieuwe kerkorde

In hun eerste vergaderdagen na een jaar coronapauze zijn GS en LV gestart met de behandeling van de nieuwe kerkorde, die de Werkgroep Toekomstige Kerkorde op tafel heeft gelegd. Bij de bespreking van de eerste artikelen over de eenheid in geloof en belijden legden de afgevaardigden verschillende accenten: zijn de belijdenisgeschriften 'de' of 'een' verwoording van het geloof? Is het nodig dat ouderlingen en diakenen zich, net als predikanten, via het ondertekenen van een formulier verbinden aan de leer van de Bijbel of is een mondelinge belofte voldoende? De predikanten Jelle Drijfhout (GKv) en Jan Mudde (NGK) benadrukten het grote onderlinge vertrouwen onder de GS- en LV-leden. Werkgroepvoorzitter Jan van Dijk: 'We zitten heel dicht bij elkaar; we hebben het bijna te pakken.' In het licht van de ingediende wijzigingsvoorstellen en de gevoerde bespreking moet de werkgroep met een aangepast voorstel komen dat op een breed draagvlak kan rekenen.

Op 8 en 9 oktober wordt de behandeling van de kerkorde voortgezet. Daarna zijn daarvoor nog vier vergaderdagen beschikbaar.

Ds. I. Maaswinkel niet langer NGK-predikant

Aan dominee I. Maaswinkel (55) is per 1 juli op zijn eigen verzoek ontslag verleend als predikant van de NGK Maassluis. Daarmee is hij niet langer predikant in de NGK. Ies Maaswinkel was sinds 2010 predikant van de NGK Maassluis; daarvoor werkte hij in het bedrijfsleven en bij media-organisatie 3xM. Na zijn ontslag is hij toegetreten tot het interim leiderschapsteam van gemeente-in-oprichting Mozaiek010.

Komen en gaan

Aangenomen naar GKv Delfzijl: kandidaat N.W. Dijksterhuis (Groningen)

Verbonden aan Kruispunt, GKv Houten: W.B. van der Wal (GKv Monster); Nieuwe Kerk, NGK Kampen: J.A.C. Weij (NGK Rijsenhout); GKv Den Haag-Zuid/Rijswijk: J.H. Riemer (Gereformeerde Kerk Langerak e.o.); NGK Veendaal: J.G. Vel Tromp (Gereformeerde Kerk Langerak e.o.).

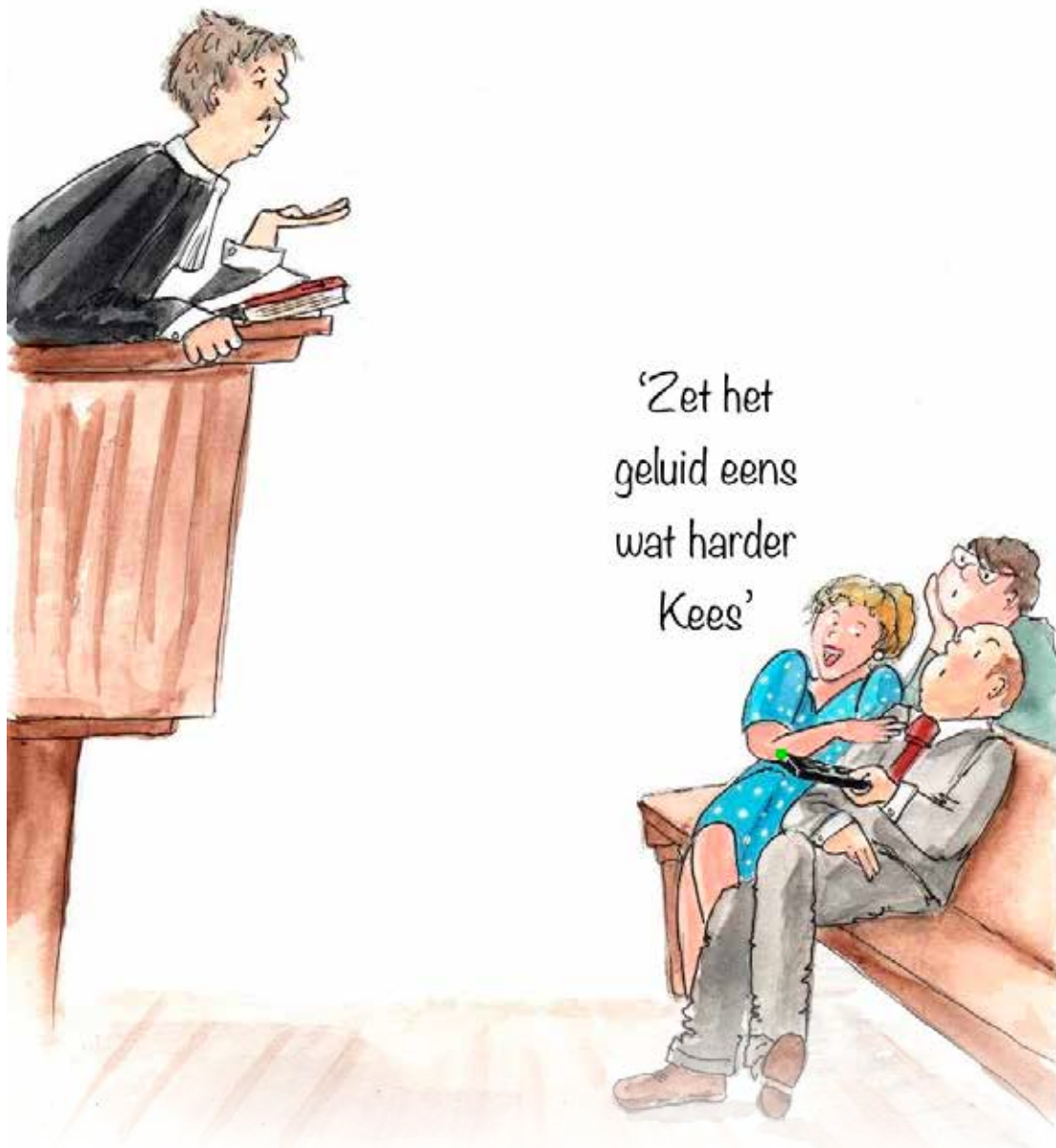
Afscheid van GKv Winsum wegens emeritaat: J.W. Roosenbrand. Hij diende de GKv-gemeenten van Deventer (1980), Rotterdam-Centrum als evangelisatiepredikant (1983), Putten (1992), Groningen-Oost (1997) en Winsum (2015)

VOORUITBLIK SPECIAL:
GELUKSZOEKERS

14

- In de samenleving lijkt geluk het hoogste doel te zijn. Maar de zoektocht naar 'meer, beter en mooier' put mensen ook uit.
- Aards geluk vervliegt. Hemels geluk is blijvend. Hoe gaan we om met de spanning tussen die twee?
- In gesprek met Abraham, Mozes, Maria en andere bijbelse personen proberen we te ontdekken wat echt geluk is.

De extra dikke special van *OnderWeg* verschijnt op 23 oktober

NIEUW!

Om uit te delen:

THEMA-ABONNEMENT VOOR KERKEN

Ga voor alle info naar
elisabethmagazine.nl/thema-abonnement
of bel 088-32 63 330

Of bestel nu een persoonlijk proefabonnement
10 nummers voor € 15 via
elisabethmagazine.nl/proefabonnement

ELISABETH
Geloof Geluk Geliefd